

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Evaluační zpráva Dubí

Mgr. Daniela Büchlerová

Červen 2020

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Agentura
pro sociální začleňování

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu CZ.03.2.63/0.0./0.0/15_030/0000605. Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

Obsah

Seznam zkratk	3
Shrnutí evaluační zprávy	4
1. Úvod	6
2. Základní terminologie	6
Agentura pro sociální začleňování	6
Sociální vyloučení	7
3. Metodologie	8
Limity evaluace	9
Tematické zúžení	10
4. Sociální vyloučení v městě Dubí	10
Dávky hmotné nouze	12
Nezaměstnanost	13
Zadluženost	14
Kriminalita	15
4. Spolupráce města s Agenturou pro sociální začleňování	18
5. Strategický plán sociálního začleňování Dubí 2016 – 2018	19
Sociální služby	19
6. Evaluační otázky	21
7. Dopad 1: Existence optimální koordinované sítě služeb pro sociálně vyloučené	23
Květina, z.s.	23
Terénní program	23
Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi	24
Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	27
Dluhové poradenství a vzdělávací aktivity v oblasti dluhové problematiky	29
Sociální práce Městského úřadu	30
Terénní program Harm reduction pro uživatele omamných a psychotropních látek	31
Systém poradenských aktivit pro pečující osoby a osoby se specifickými zdravotními riziky	33
8. Naplňování cílů koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám	33
Adresnost/relevance	34
Konzistence	34
Kordinace a synergie	34
Udržitelnost	34
9. Závěr	35
Seznam schémat	37
Seznam obrázků	37
Seznam tabulek	37
Seznam literatury	37

Seznam zkratek

APK	asistent(i) prevence kriminality
ASZ	Agentura pro sociální začleňování
ČSÚ	Český statistický úřad
IROP	Integrovaný regionální operační program
KPSVL	Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám
LP	Lokální partnerství
MěÚ	Městský úřad
MP	Městská policie
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NNO	nestátní nezisková organizace
NZDM	nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
OPZ	Operační program Zaměstnanost
ORP	Obec s rozšířenou působností
OSPOD	Orgán sociálněprávní ochrany dítěte
SAS	Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi
SPSZ	Strategický plán sociálního začleňování
SÚPM	společensky účelná pracovní místa
SVL	sociálně vyloučená lokalita/ sociálně vyloučené lokality
TP	terénní program
ÚP	Úřad práce
VOŠ	vyšší odborná škola
VPP	veřejně prospěšné práce

Shrnutí evaluační zprávy

Město Dubí spolupracuje s ASZ již od roku 2013. Od počátku zde byla **spolupráce velmi dobrá a přístup města k sociálnímu začleňování velmi aktivní**. S ohledem na priority a naplňování strategického plánování je předmětem předkládané evaluace dopad implementace oblasti sociálních služeb Strategického plánu sociálního začleňování na období 2016 – 2018 na lokalitu.

Cílem SPSZ bylo vytvořit ve městě **optimální koordinovanou síť služeb sociální prevence**, které naplní potřeby sociálně vyloučené populace Dubí. Bylo zjištěno, že **se podařilo naplnit všechna plánovaná opatření s výjimkou vytvoření systému poradenských aktivit pro pečující osoby a osoby se specifickými zdravotními riziky**, pro něž nebyly nalezeny potřebné (především) personální kapacity.

Před vznikem SPSZ v Dubí kromě NZDM, sociální práce MěÚ a okrajové činnosti drogového terénního programu nefungovaly žádné služby sociální prevence. Během období implementace SPSZ zde díky dvěma projektům podpořeným z KPSVL **vznikl terénní program, sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi, dluhová poradna, stabilizovalo se NZDM** v nových prostorách komunitního centra postaveného s podporou projektu z KPSVL a **rozšířila se služba terénního programu Harm reduction** pro uživatele drog. Postupně také byly **posíleny personální kapacity** sociálních služeb tak, že v současnosti dostatečně odpovídají místní potřebě. Terénní program, SAS a NZDM provozuje organizace Květina, jejíž služby jsou vysoce hodnoceny všemi respondenty výzkumu. **Květina, z.s.** se tak stala hlavním motorem sociálního začleňování a pozitivních změn v této oblasti ve městě. Sociální služby v roce 2019 získaly nové zázemí v **komunitním centru**, takže jsou v současnosti koncentrovány na jednom místě a navíc přímo v sociálně vyloučené lokalitě. Tato skutečnost dále podpořila efektivní spolupráci služeb.

Po skončení realizace projektů jsou od roku 2019 terénní program a SAS zařazeny do krajské sítě služeb, NZDM je v síti služeb již od roku 2015. **Zařazení služeb, které v Dubí vznikly díky projektům podpořeným skrze KPSVL, do krajské sítě je zásadním výsledkem spolupráce města a ASZ**. Evaluačním výzkumem bylo potvrzeno, že **zde byl naplněn cíl, kterým bylo vytvoření optimální sítě služeb pro sociálně vyloučené. Síť sociálních služeb je dobře koordinovaná a strategicky plánovaná s ohledem na potřeby města**. K vzájemné koordinaci aktivit sociálních služeb i jiných aktérů slouží **Lokální partnerství** a tzv. **Odborné kolegium** starosty. Obě platformy jsou podle zjištění výzkumu velmi dobře zasíťovány a spolupráce mezi aktéry je považována za vynikající. **Město je zde důležitým činitelem sociálního začleňování**, k problému se staví velmi aktivně a je nápomocno jak při strategickém plánování, tak při podpoře realizace řešení.

Dopady vzniku sítě sociálních služeb a efektivní koordinace úsilí všech místních aktérů jsou patrné na změně stavu sociálního vyloučení. Zkoumané ukazatele konkrétních dimenzí sociálního vyloučení i celkového stavu populace města vypovídají **o celkovém sociálním vzestupu a zlepšení**.

Hlavní zjištění

- Průběh spolupráce Dubí s ASZ, která byla zahájena již v roce 2013, hodnotí místní aktéři velmi pozitivně
- Hlavním přínosem spolupráce bylo sesíťování aktérů a nastavení koordinace jejich aktivit
- Zásadním pro rozvoj řešení sociálního vyloučení bylo podpoření vzniku sociálních služeb projekty z Koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám
- Základní služby sociální prevence byly v důsledku projektů zařazeny do krajské sítě sociálních služeb
- Sociální služby jsou poskytovány ve vysoké kvalitě a jejich efekt je patrný na sanaci sociální situace obyvatel sociálně vyloučených lokalit
- V posledních 4 letech se v Dubí zlepšily hodnoty všech základních ukazatelů sociální zátěže v území s výjimkou zadluženosti
- Dubí se stalo samostatným kompetentním aktérem v oblasti řešení sociálního začleňování s vysokým potenciálem udržitelnosti

1. Úvod

Následující zpráva předkládá výsledky zhodnocení spolupráce Agentury pro sociální začleňování (ASZ) s městem Dubí v letech 2016 – 2019 na základě analýzy výstupů a výsledků implementace Strategického plánu sociálního začleňování Dubí 2016 – 2018.¹ Ve zprávě je evaluována realizace naplánovaných opatření a dosahování strategických cílů s ohledem na jejich dopad na stav sociálního vyloučení v obci. Cílem zprávy je **popsat efekt jednotlivých opatření a jejich vliv na dosažení plánovaných dopadů**, a poskytnout tak zpětnou vazbu partnerům v lokalitě, ASZ, ale také poskytovateli podpory a tvůrcům národních sociálních politik. Výsledky zprávy jsou využitelné pro nastavování dalších intervencí v oblasti sociálního začleňování v Dubí i v jiných lokalitách, kde působí ASZ, a rovněž pro formulaci obecnějších politik řešení sociálního vyloučení.

2. Základní terminologie

Agentura pro sociální začleňování

Agentura pro sociální začleňování (ASZ) byla ustavena v roce 2008 jako jeden z odborů Sekce pro lidská práva Úřadu vlády ČR. V lednu 2020 se stala součástí struktury Ministerstva pro místní rozvoj, konkrétně sekce pro bydlení a sociální začleňování. Nadále zůstává ústředním nástrojem státní správy pro řešení sociálního začleňování. Jejimi dvěma základními úkoly je zajištění podpory obcím v procesu sociální integrace a odborná koordinace řešení sociálního vyloučení na národní úrovni. ASZ podporuje obce a města v tom, aby mohly plnit svoji funkci v zajišťování rovného přístupu ke vzdělávání, bydlení, zaměstnání, zdravotní péči a dalším zdrojům a institucím všem svým občanům bez ohledu na jejich sociální status.

Základním nástrojem ASZ při řešení sociálního vyloučení v konkrétní obci je **sítování a propojování relevantních místních aktérů**, které je nezbytným předpokladem pro implementaci integračních procesů. K tomu slouží tzv. **Lokální partnerství (LP)**, platforma, v jejímž rámci se koordinovaně řeší jednotlivé problematické oblasti prostřednictvím vytčení strategických cílů a naplánování konkrétních opatření pro jejich naplňování. Strategické cíle, opatření k jejich dosahování a jiné inkluzivní aktivity jsou ukotveny v dokumentu s názvem **Strategický plán sociálního začleňování (SPSZ)**, který je za odborné a facilitační podpory lokálního konzultanta ASZ vytvářen lokálním partnerstvím obce. SPSZ je ústředním nástrojem řešení sociálního začleňování v konkrétní obci, podle něhož spolupráce ASZ a obce probíhá, a na jehož základě je také možné zhodnotit úspěch či neúspěch intervence ASZ.

ASZ za dobu svého působení dosáhla značných úspěchů, především v odborném zmapování problému sociálního vyloučení a možností jeho řešení a v rozšíření sociálně inkluzivního diskurzu. Podařilo se jí v lokálních samosprávách implementovat nové způsoby práce představované především propojením, koordinací a aktivizací místních aktérů. Je schopna také pojmenovávat sociální problém přesněji a šířeji i s jeho příčinami, čímž je umožněna změna vnímání problému aktéry místní sociální politiky. Může poskytnout alternativu k segregáčním a restriktivním praktikám, v nichž vidí řada lokálních politiků jediný nástroj řešení.

¹ Dokument dostupný zde: https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/SPSZ_Dubi_2016-2018.pdf

V rámci své práce však naráží také na značné **limity**. Základní limit tvoří skutečnost, že ASZ nedisponuje žádnými pravomocemi vůči obcím a samosprávám ani vlastními finančními zdroji. Sehrává tak úlohu odborného poradce a motivátora. Disponuje rovněž jen velmi omezenými možnostmi systémového ovlivňování na úrovni národní politiky, neboť nemá žádné legislativní ani exekutivní pravomoci. ASZ na lokální úrovni často naráží na bariéru rezistence politické reprezentace obcí, která oproti integračním snahám preferuje politickou kariéru a populistická řešení. ASZ je tedy pouze zprostředkujícím aktérem, který nemá přímý vliv na stav sociálního vyloučení a sociálně vyloučených lokalit v obcích.

V současné době je nejsilnějším nástrojem vlivu na obce v rukou ASZ **Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám** (KPSVL)², který umožňuje obcím spolupracujícím s ASZ exkluzivně podávat projekty do uzavřených nesoutěžních výzev, kde jsou pro ně předem alokovány značné finanční zdroje. Projektové poradenství v rámci KPSVL se tak stává zásadní intervencí ASZ ovlivňující řešení sociálního začleňování v obcích.

Sociální vyloučení

Pod pojmem **sociální vyloučení** chápeme proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace. Tento způsob vyloučení se projevuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučení se nacházejí v situaci, kdy mají sníženou míru přístupu ke zdrojům běžně dostupným většině obyvatel, zároveň s tím se snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakty s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení a možnosti participace na organizaci sociálního života a účasti v rozhodování. Se sociálním vyloučením je často spojena určitá míra stigmatizace ze strany většinové společnosti, která může izolaci ještě prohlubovat.

Sociální vyloučení se vyznačuje různými charakteristikami, které se v různých lokalitách vyskytují s různou intenzitou. Společná všem lokalitám a jejich obyvatelům je však skutečnost, že se potýkají s několika zásadními existenčními problémy zároveň, a tudíž jejich řešení, které by směřovalo k vymanění se ze stavu sociální exkluze, je natolik obtížné, že je pro sociálně vyloučeného takřka nedosažitelné bez vnější pomoci.

Základními indikátory sociálního vyloučení je materiální chudoba, dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na dávkách v hmotné nouzi, nízká kvalita a nejistota v bydlení, ztížený přístup ke kvalitnímu společnému vzdělávání, vysoká míra zadlužení, výskyt rizikového chování a kriminality a vysoká míra migrace. Jednotlivé ukazatele samy o sobě sociální vyloučení nezakládají. Je to teprve jejich kombinace, která zasaženým jedincům či rodinám brání v integraci či plnohodnotném životě a na různých úrovních je vylučuje ze společnosti. Každý z uvedených aspektů sociálního vyloučení může být v různých lokalitách a u různých jejich obyvatel zastoupen v jiné míře. Kombinace intenzity přítomnosti těchto jevů pak vytváří charakter jednotlivých lokalit, které se stejně jako lokální kontext mnohdy výrazně liší.

Pokud dochází k vyšší koncentraci osob s kombinací několika nebo všech výše zmíněných ukazatelů, hovoříme o **sociálně vyloučené lokalitě** (SVL). Sociálně vyloučené lokality obvykle vznikají působením systémových aktérů či tržních mechanismů. Při jejich vzniku lze sledovat vnější příčiny tohoto procesu, jako jsou zákonné normy, tržní mechanismy a stanoviska zbytku společnosti i faktory vnitřní, mezi něž se řadí např. životní styl samotných

² více o KPSVL zde: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/metodika-koordinovaneho-pristupu-k-socialne-vyloucenym-lokalitam/>

sociálně vyloučených, které se často mezigeneračně reprodukuje. Specifickou roli v sociálním vyloučení hraje etnicita. V českém kontextu se pak jedná o etnicitu romskou. Je však nutné důrazně se vyhradit proti zaměňování pojmu sociální vyloučení s příslušností k romskému etniku. Výše uvedený popis fenoménu sociálního vyloučení jasně dokládá, že stav vyloučení ze společnosti může postihnout kohokoliv, nehledě na jeho etnickou příslušnost. Tomu také v současné době odpovídá zacílení intervencí Agentury pro sociální začleňování.

3. Metodologie

Pro zhodnocení výsledků spolupráce obcí s Agenturou pro sociální začleňování byla zvolena **dopadová evaluace** založená na zjišťování dopadů uskutečněných intervencí. Dopady vznikají přímým i nepřímým působením výstupů realizovaných opatření. Existence dopadů je zkoumána pomocí evaluačních ukazatelů. Evaluační ukazatele jsou měřitelné indikátory, jejichž pomocí je zjišťováno, jaká změna (dopad) byla způsobena prostřednictvím realizovaných opatření. Evaluační ukazatele mohou být kvantitativní i kvalitativní povahy a jsou vytvářeny na základě expertních znalostí ASZ o jednotlivých tematických oblastech. Pro formulování evaluačních ukazatelů byla využita logika teorie změny³. Východiskem teorie změny je strategický plán sociálního začleňování evaluované obce, který je analyzován logikou zachycenou níže ve schématu 1. Každé opatření nemusí, a obvykle nemá, svůj unikátní dopad. Často má více opatření jeden společný dopad.

Schéma 1: Postup při stanovování dopadů intervencí

V úvodní fázi evaluace lokality je vytvářen evaluační design, do něhož jsou zaneseny strategické a obecné cíle ze SPSZ, opatření, kterými jsou dosahovány, jejich výstupy a očekávané dopady spolu s evaluačními ukazateli. Realizované a nerealizované výstupy jsou zjišťovány za pomoci lokálního konzultanta či místních aktérů a dopady jsou definovány s ohledem na specifický kontext lokální situace. V případě některých intervencí – typicky u posilování kapacit sociálních služeb – zůstáváme při formulování dopadů spíše na úrovni výstupů, neboť zjišťování dopadů by vyžadovalo využití výrazně robustnějších výzkumných metod, než umožňuje evaluační proces v ASZ.

³ Rukověť evaluátora, ASZ 2018.

Při evaluaci lokality Dubí, která probíhala v únoru až dubnu 2020, byly využity následující **výzkumné metody a techniky**:

- **polostrukurované rozhovory** s místními institucionálními aktéry
 - Vedoucí odboru sociálních věcí MěÚ Dubí
 - Manažerka SPSZ
 - NNO Květina, z. s. – ředitelka společnosti
 - NNO White light I – vedoucí pobočky
 - OSPOD MěÚ Teplice – vedoucí oddělení
 - Lokální konzultant ASZ
- **desk research**
- **analýza dat**
 - z veřejně přístupných zdrojů (*mapa exekucí, mapa kriminality, data MPSV, GŘ ÚP, ČSÚ*)
 - poskytnutá místními aktéry (*dokumentace soc. služeb, města, KoP ÚP*)

Limity evaluace

Evaluace dopadů spolupráce ASZ a obcí se sociálně vyloučenými lokalitami naráží na několik zásadních limitů. Některé z nich jsou obecnými metodologickými problémy evaluace sociálních jevů, jiné se týkají specifík práce ASZ.

Specifickými omezeními vyplývajícími z povahy ASZ jako organizace a její činnosti, která jsme zmiňovali již v předchozí kapitole, je zejména rozpor mezi tím, že **primární cílovou skupinou ASZ je obec a místní institucionální aktéři**, avšak zvolená evaluační metoda šetří dopady intervencí na sociálně vyloučené osoby, kteří jsou pro ASZ sekundární, tedy nikoliv bezprostřední, cílovou skupinou. Již z tohoto východiska vyplývá, že činnost ASZ může mít pouze **zprostředkovaný vliv na vznik dopadů** v sociálně vyloučených lokalitách. Zásadní roli v jejich uskutečnění má aktivita místních aktérů, kterou může ASZ podpořit, nemůže ji však zastoupit.

Problémem pro aplikaci dopadové evaluace je rovněž skutečnost, že strategické plány sociálního začleňování mnohdy nejsou vytvořeny ve vhodné logické struktuře, která by implikovala očekávané dopady. S tím souvisí také **absence průběžného monitoringu výstupů a sběru potřebných dat** a informací pro hodnocení změn stavu sociálního vyloučení či postupu průběhu sociální integrace.

Zároveň musíme vzít úvahu také komplexní povahu sociálního problému, jímž je sociální vyloučení.

Do jeho vývoje, stejně jako obecně do vývoje společnosti, silně **intervenuje velké množství vnějších faktorů**, které ASZ, ale ani obce a jejich obyvatelé nemohou nijak ovlivnit. K vnějším intervenujícím faktorům můžeme přiřadit i **systémové nastavení** jednotlivých politik státu, které determinuje možnosti řešení různých aspektů sociálního vyloučení. Další důležitou skutečností, kterou musíme mít na mysli při hodnocení spolupráce obcí s ASZ, je to, že integrační procesy jsou dlouhodobé povahy a jejich výsledky se projevují až po delší době, od intervencí tedy nelze očekávat okamžitý dopad a změny v sociálně vyloučených lokalitách.

Jiný limit prováděné evaluace představuje **nedostatek dostupných relevantních dat** takřka ve všech oblastech intervencí, a to především dat vztažených k malým územním jednotkám a k identifikovaným sociálně vyloučeným lokalitám. Data, která jsou poskytována místními

aktéry, pak mívají různou strukturu, obsah i validitu. Navíc je obvykle nelze ověřit z jiných zdrojů.

S ohledem na uvedená obecná i specifická metodologická omezení je při evaluaci kladen důraz na **kvalitativní zkoumání**, které umožní podat hlubší kontextuální hodnocení dopadů intervencí a vytvořit co nejvíce objektivní obraz stavu lokality.

Tematické zúžení

Vzhledem k rozsáhlosti Strategického plánu sociálního začleňování, výzkumným kapacitám ASZ, a s přihlédnutím k cílům a opatřením, která byla skutečně realizována, jsme přistoupili k zúžení objektu evaluace. Nebyl tedy evaluován celý SPSZ města Dubí, ale jen jedna jeho část. Po zhodnocení rozsahu plnění naplánovaných opatření i priorit místních aktérů, jsme k evaluaci zvolili **téma sociálních služeb**. Tato oblast byla při strategickém plánování pro aktéry prioritou a dosud zůstává klíčovým nástrojem pro řešení sociálního začleňování ve městě.

Kromě analýzy aktivit v oblasti sociálních služeb a jejich výsledků byl dále zhodnocen také celkový vývoj základních dimenzí sociálního vyloučení ve městě Dubí v průběhu období implementace SPSZ.

4. Sociální vyloučení v městě Dubí

Město Dubí má cca 8 000 obyvatel a v době vstupu ASZ do lokality, tedy v roce 2013, žilo v Dubí v sociálně vyloučených lokalitách zhruba 370 osob, které tvořily asi 130 domácností⁴, nadto se sociálně vyloučení nacházeli ještě v dalších částech města mimo označené sociálně vyloučené lokality, takže celkový počet sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených osob dosahoval asi 500. V současné době se podle výpovědí relevantních aktérů počet sociálně vyloučených pohybuje kolem 400. Ve městě se nenacházejí žádné homogenní koncentrované a prostorově ohraničené sociálně vyloučené lokality. Lokality jsou tvořeny jednotlivými domy se sociálně slabými, jejichž koncentrace v ulicích je nízká, a v jejichž sousedství žije běžná populace. Všechny objekty obývané sociálně vyloučenými jsou v dosahu plné občanské vybavenosti. Vysoký podíl mezi sociálně vyloučenou populací tvoří Romové, podle kvalifikovaného odhadu místních aktérů je jich mezi sociálně vyloučenými zhruba 80 %. Sociálně vyloučení Romové nečastěji obývají městskou část Pozorka.

Mezi lety 2013 a 2018, kdy zde byl proveden nový screening sociálního vyloučení⁵, došlo k ještě většímu rozptýlení sociálního vyloučení mezi jednotlivé menší obytné objekty, takže se počet domů obývaných sociálně vyloučenými zvýšil z 29 uváděných situační analýzou na 41. Zde je však nutné přihlédnout k odlišné metodologii obou šetření, která mohla způsobit výraznější odchylku: Zatímco v prvním případě byly objekty identifikovány terénním výzkumem vnějších aktérů, v druhém pak prostřednictvím sociálních pracovníků působících v místě, kteří mají detailní přehled o situaci. Nárůst počtu objektů podle výpovědí respondentů souvisí

⁴ ICL Managament v.o.s.: Město Dubí - Situační analýza formou aplikovaných výzkumů, 2013

⁵ ASZ: Situační analýza města Dubí, 2018

především s uzavíráním ubytoven, které dříve sloužily nejen k ubytování sociálně marginalizovaných, ale také jako nevěstince, a kde se soustřeďoval na jednom místě větší počet osob.

Město Dubí se potýkalo a stále potýká s problémy typicky se vyskytujícími v příhraničních obcích s vyšší koncentrací sociálně vyloučených osob. Jde především o zvýšený výskyt sociálně patologických jevů (kriminalita, zneužívání drog, prostituce, nefunkční rodiny), jehož příčinou i následkem zároveň je materiální deprivace části obyvatel, kteří se do Dubí často dostali v důsledku stěhování za možností bydlení. Důležitým faktorem kumulace sociálního vyloučení v Dubí - a podobných místech - je jeho geografické umístění v oblasti Sudet, kde i po 75 letech od vyhnání původního obyvatelstva je společnost jinak strukturovaná než v ostatních částech republiky. Zdejší obyvatelstvo jako celek vykazuje nižší vzdělání, sociální a kulturní kapitál a často zde chybí přirozené vazby jak mezi lidmi a jednotlivými segmenty populace, tak především k místu bydliště jako domovu. Dalším průvodním jevem této situace je poměrně velká migrace obyvatel, která dále komplikuje sociální problémy obce.

Před příchodem ASZ do obce zde navíc nebyly k dispozici žádné služby sociální prevence (s výjimkou adiktologické služby White light I s činností menšího rozsahu), které by umožnily sanovat životní situaci sociálně slabých a zamezovaly jejich dalšímu společenskému propadu. Některé potřebné služby byly k dispozici v blízkých Teplicích, i tam však jsou služby sociální prevence dlouhodobě podceněné.

Nejpalčivějšími problémy Dubí v době vstupu ASZ do lokality i v současnosti jsou vysoký počet uživatelů drog – podle zástupce terénního programu pro uživatele drog jde o obec s vůbec nejvyšší koncentrací uživatelů v ČR – a s tím související negativní společenské jevy, a také bytová situace sociálně vyloučených.

Město Dubí má v rámci sociálního vyloučení dvě významná specifika. Prvním je **vysoká koncentrace sexbyznysu**, který díky poloze Dubí na hlavním silničním tahu do Německa a otevření hranic zažil v devadesátých a nultých letech obrovský rozmach. Po zprovoznění dálnice z Prahy do Drážďan se Dubí ocitlo mimo hlavní trasu a zájem o pouliční sexuální služby se snížil. V uplynulých deseti letech se také velmi změnil způsob provozování sexbyznysu, který se digitalizoval a posunul od klasického kuplířství a nevěstinců směrem k poskytování privátních služeb za pomoci internetu. Rovněž poptávka německých klientů se podle výpovědí relevantních aktérů značně snížila. V Dubí byla vždy hlavním problémem pouliční prostituce, která komplikovala život běžné populaci města a snižovala jeho kredit. V tomto směru město ve spolupráci s městskou policií vyvinulo značné úsilí, prostřednictvím vyhlášky omezující sexuální služby a kreativních způsobů řešení (policisté následovali prostitutky na jejich „místa“ a stále je doprovázeli, čímž odradili klienty; policisté využívali institutu přestupkového řízení k zasílání pokut s obrazovou dokumentací převážně německým klientům na domácí adresy apod.) se jim podařilo prostituci z ulic v katastru obce takřka vymýtit. V současné době se zde sexuální služby provozují, z ulic se však stáhly do určitých objektů a tzv. privátů, čímž se značně zvýšila kvalita života obyvatel Dubí a předpokládáme i hygienické a sociální zázemí samotných sexuálních pracovníků.

Druhým specifikem obce, které je z pohledu sociálního vyloučení velice zajímavé, je **přítomnost materiálně saturovaných rodin**, které však kromě chudoby vykazují všechny typické znaky sociální exkluze. V Dubí již dlouhá léta žijí dvě romské velkorodiny – dohromady čítající několik desítek osob různých generací – které jsou podle všech dostupných informací

zapojeny do obchodu s drogami. Příslušníci těchto rodin jsou ekonomicky velmi silní, což z nich činí nejvýše postavenou vrstvu v rámci hierarchie sociálně vyloučených v Dubí. Jsou majiteli ubytovacích kapacit, poskytovateli příležitostné práce, a samozřejmě také disponují drogami. Tyto skutečnosti vedly k tomu, že se určitá část sociálně vyloučených stala na velkorodinách existenčně závislá, čehož příslušníci rodin umějí patřičně využít. Podle výpovědí místních aktérů tak mnozí sociálně slabí, a především závislí na drogách, fakticky plní funkci sluhů těchto rodin. Podílejí se na distribuci drog, prostituci a dalších nekalých aktivitách nebo jen vykonávají různé práce pro rodiny výměnou za drogy, bydlení či půjčky peněz. Tato hierarchizace se přenáší i do dětských kolektivů ve škole či v NZDM. Rodiny žijí velmi uzavřeně vůči běžné populaci, zároveň ale dbají na to, aby neměly žádné nedostatky ve vztahu s úřady, nebývají registrováni na úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání ani nežádají o dávky, aby nezvyšovali riziko úředního zájmu o ně.

Způsob života zmiňovaných bohatých velkorodin se však příliš neodlišuje od života jiných sociálně vyloučených, zejména v kontextu výchovy a vzdělávání dětí, sociálního a kulturního kapitálu. Pro své děti představují nepříliš podnětné prostředí, které je navíc silně ovlivněno kriminálními aktivitami. Jsou proto cílovou skupinou sociálních služeb, zejména NZDM a SAS organizace Květina. Přestože není jednoduché navázat s nimi kontakt, zaznamenaly sociální služby jisté úspěchy i v tomto segmentu populace.

Zajímavostí je rovněž zjištění místních adiktologických expertů, že příslušníci „drogových velkorodin“ obvykle sami drogy neužívají.

Dávky hmotné nouze

V době implementace SPSZ **došlo v Dubí k radikálnímu snížení počtu příjemců dávky pro sociálně nejslabší - Příspěvků na živobytí (PnŽ)**, která indikuje přítomnost chudoby a sociálního vyloučení. Zatímco v roce 2016 bylo v obci Dubí průměrně 221 příjemců dávky, v roce 2019 pouze 106, což znamená **úbytek o 52 %** (viz tabulka 1 níže). Tento vývoj jednak souvisí s celorepublikovým trendem posledních let, kdy pozorujeme, že se vinou nulové valorizace životního minima, a zároveň rostoucí výše minimální mzdy rozšiřuje segment obyvatel, kteří mají velmi nízké příjmy, a s ohledem na rostoucí životní náklady žijí na hranici chudoby, přesto však při sečtení příjmu své domácnosti nemají nárok na dávku Pomoci v hmotné nouzi (HN), jejíž součástí je Příspěvek na živobytí; jednak se skutečně pozitivním ekonomickým vývojem ČR a souvisejícím poklesem počtu osob žijících v chudobě či chudobou ohrožených. Mezi lety 2016 a 2019 poklesl celkový počet příjemců Příspěvků na živobytí v České republice o 50 %. **Při srovnání uvedených čísel pozorujeme, že Dubí v podstatě kopíruje celorepublikový trend.** Mezi lety 2016 a 2019 v Dubí **ještě výrazněji poklesl počet příjemců Doplatku na bydlení (DnB)**, další (nenárokové) součásti dávky Pomoci v hmotné nouzi, a to **o 59 %** (viz tabulka 1). Pokles je o 7 % vyšší než u Příspěvků na živobytí, a také o 6 % vyšší než průměr ČR. Je možné, že výraznější pokles souvisí s menší ochotou Kontaktního pracoviště ÚP vyplácet dávku do substandardního bydlení, nebo může rovněž znamenat skutečné zvýšení zaměstnanosti a případný přechod z DnB na Příspěvek na bydlení (PnB), který mohou čerpat lidé neregistrovaní na Úřadu práce jako nezaměstnaní. Pro tento trend svědčí i data, z nichž vyplývá, že se v ORP Teplice zvýšil mezi lety 2016 a 2018 počet příjemců PnB o 6 procentních bodů. Může zde ale také intervenovat řada jiných vnějších faktorů, které tato studie není schopna postihnout, nelze tedy z uvedených údajů činit definitivní závěry.

Pokles počtu příjemců dávek hmotné nouze lze na základě zjištění výzkumu vysvětlit tím, že se určitá část příjemců vymanila ze závislosti na dávkách, získala zaměstnání a zlepšila svou

životní úroveň. Důležitým faktorem ve změně je ale také značně restriktivní přístup Úřadu práce ČR vůči osobám evidovaným jako uchazeči o zaměstnání v posledních letech. Významnou roli sehraává zintenzivnění **sankčního vyřazování** z evidence ÚP. Například v roce 2019 bylo v okrese Teplice, do něhož Dubí spadá, sankčně vyřazeno 207 osob, což představuje 7,82 % všech uchazečů o zaměstnání v evidenci KoP ÚP.⁶ Uchazeč o zaměstnání, který je sankčně vyřazen z evidence – obvykle pro nesplnění nějaké povinnosti uložené úřadem práce⁷ – ztrácí nárok na dávku Pomoci v hmotné nouzi (příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc) na dobu 3 až 6 měsíců, přičemž vyřazení může být opakované.

Tabulka 1: Srovnání počtu příjemců dávek hmotné nouze v Dubí a ORP Teplice mezi lety 2016 - 2019

	obec Dubí		ORP Teplice		ČR	
	PnŽ	DnB	PnŽ	DnB	PnŽ	DnB
2016	221	109	2 375	1 011	125 243	63 988
2019	106	45	1 073	437	63 119	33 850
rozdíl	- 52 %	- 59 %	- 55 %	- 57 %	- 50 %	- 53 %

Zdroj: Statistiky GR ÚP

Nezaměstnanost

V době zahájení implementace strategického plánu (2016) činil roční průměr podílu nezaměstnaných v obci Dubí 7,96 %, což bylo o něco více než průměr okresu Teplice (7,3 %), a zároveň o cca 0,5 p. b. méně než byl průměr Ústeckého kraje. **Od roku 2016 se v Dubí, stejně jako v celé České republice, výrazně snížil počet nezaměstnaných. V roce 2019 vykazovalo Dubí průměrně 3% podíl nezaměstnaných, což je takřka shodné s celým okresem Teplice, a o 1,25 p. b. méně než má Ústecký kraj** (viz tabulka 2).

Tabulka 2: Srovnání podílu nezaměstnaných osob v jednotlivých územních celcích v letech 2016 a 2019

	2016	2019
ČR	5,9 %	3 %
Ústecký kraj	8,43 %	4,25 %
Okres Teplice	7,3 %	2,94 %
Dubí	7,96 %	3 %

Zdroj: <https://mapanezamestnanosti.cz/> a statistiky ČSÚ

Při interpretaci těchto statistik však musíme brát v úvahu jejich limity spočívající v tom, že nejsme schopni odlišit podíl nezaměstnanosti osob v sociálně vyloučených lokalitách od celkové nezaměstnanosti v obci. Pro popis stavu sociálního vyloučení je více vypovídající srovnání podílu **dlouhodobě nezaměstnaných** (evidovaných déle než 12 měsíců) na

⁶ <https://mapanezamestnanosti.cz/>

⁷ jde například o: nedostavení se na schůzku na ÚP, odmítnutí rekvalifikace, odmítnutí nabídky zaměstnání, podezření na nelegální práci, nedodržení individuálního plánu, atp.

celkovém počtu uchazečů o zaměstnání. Skupina dlouhodobě nezaměstnaných se totiž přesněji překrývá s populací sociálně vyloučených. Při pohledu na tuto statistiku (viz tabulka 3) zjišťujeme, že se **podíl uchazečů o zaměstnání nacházejících se nepřetržitě v evidenci více než 12 měsíců mezi lety 2016 a 2019 zásadně snížil**: v roce 2016 tvořili dlouhodobě nezaměstnaní cca 31 % všech uchazečů o zaměstnání, roce 2019 už jen 15 %. Tato data naznačují, že i tato skupina nezaměstnaných našla ve větší míře uplatnění na trhu práce. Opět zde ale musíme vzít do úvahy problematiku sankčního vyřazení, které se obvykle týká spíše dlouhodobě nezaměstnaných.

Na zlepšení stavu v oblasti zaměstnanosti má zásadní vliv obecná situace na trhu práce a ekonomická konjunktura ČR. Lze se však domnívat, že na pozitivní vývoj měly dopad také integrační aktivity realizované na základě SPSZ. Míra jednotlivých intervenčních faktorů je obtížně zjistitelná a přesahuje rámec tohoto evaluačního výzkumu, který se zaměřuje na oblast sociálních služeb.

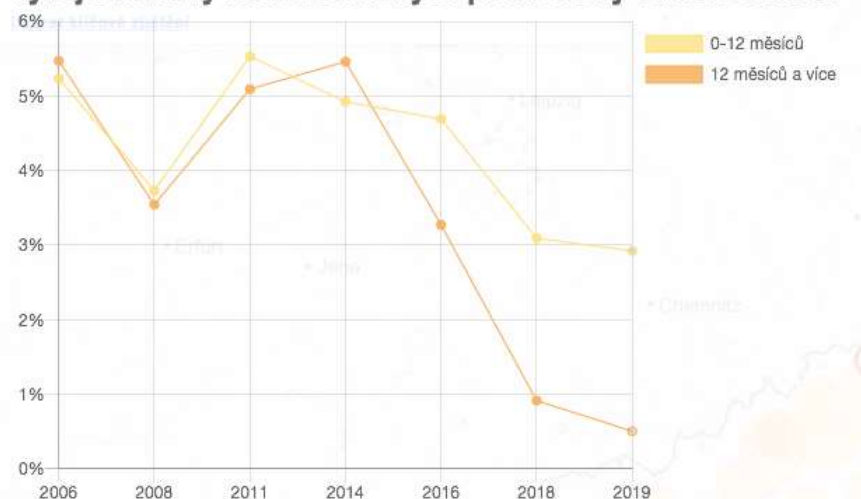
Tabulka 3: Srovnání podílu dlouhodobě nezaměstnaných v letech 2016 a 2018

	2016	2019
uchazeči o zaměstnání	556	171
uchazeči v evidenci 12 m.+	170	25
podíl uchazečů 12 m.+ k celkovému počtu uchazečů	31 %	15 %

Zdroj: <https://mapanezamestnanosti.cz/>

Obrázek 1: Vývoj struktury nezaměstnaných podle délky evidence na ÚP

Vývoj struktury nezaměstnaných podle délky evidence na ÚP

Zdroj dat: Český statistický úřad a OKpráce (vlastní dat - Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR); zpracování Centrum pro společenské otázky - SPOT z.s.

Zdroj: <https://mapanezamestnanosti.cz/>

Zadluženost

Obecný stav zadlužení obyvatel Dubí v době implementace SPSZ shrnuje tabulka 4 s podíly osob v exekuci v jednotlivých relevantních územních celcích. Je z ní patrné, že v letech 2016 i 2017 byl podíl osob v exekuci v obci Dubí více než dvakrát vyšší než v celé ČR a převyšoval

i průměr v okrese Teplice. Dubí se tak řadí k nejhůře postiženým obcím v republice. Rozdíl v podílu osob v exekuci mezi uvedenými lety byl zanedbatelný. Pro rok 2018 máme k dispozici pouze data za vyšší územní jednotky, než jsou obce a ORP, za rok 2019 nejsou dostupná žádná data, nemůžeme tedy sledovat další vývoj. Je však pravděpodobné, že bude Dubí kopírovat celostátní trend, v jehož rámci zadluženost obyvatel mírně klesá. Stále ale dosahuje velmi vysokých čísel, v případě Dubí pak přímo alarmujících. Pro řešení situace mají aktéři na obecní úrovni jen velmi omezené možnosti. Bariéry řešení zadluženosti, a především předluženosti, jsou na systémové úrovni, a i přes novelu insolvenčního zákona z loňského roku se je zatím nepodařilo odstranit, a reálně tak umožnit oddlužení větší skupině předlužených.

Tabulka 4: Srovnání podílu osob v exekuci v různých územních celcích v letech 2016 - 2018

	2016	2017	2018
Dubí	20,26 %	20,77 %	není k dispozici
Okres Teplice	18,22 %	18,88 %	17,99 %
Ústecký kraj	16,62 %	18,08 %	17,56 %
Česká republika	9,3 %	9,7 %	9,2 %

Zdroj: www.mapaexekuci.cz

Jedním z mála nástrojů řešení předluženosti obyvatel, který mohou použít lokální aktéři, je zřízení **dluhové poradny**, kde mohou zadlužení zdarma získat informace a pomoc. V SPSZ bylo naplánováno zahájení poskytování dluhového poradenství od roku 2016 v rozsahu jednoho dne v týdnu. Toto opatření bylo naplněno v rámci projektu města *Šance pro každého*, v němž bylo sociálními pracovníky poskytováno dluhové poradenství dvakrát týdně 4 hodiny. Po skončení projektu v únoru 2020 s dluhy obyvatelům pomáhá terénní program organizace Květina z. s. S ohledem na rozsah problému se zdá, že místní kapacity dluhového poradenství potřebu obyvatel Dubí dostatečně nenaplní. Navíc v okolí chybí poskytovatel dluhového poradenství s akreditací k oddlužení, který se nachází nejbližší v Bílině a Ústí nad Labem. Sociální poradenství místních služeb sice zajistí základní pomoc, zorientování se v problému a může nasměrovat k možným řešením, nemůže však dlužníkovi, který není schopen splácet své dluhy, dále významněji pomoci. Pouze dluhová poradna s akreditací ministerstva spravedlnosti může předluženému člověku pomoci dostat se do insolvence – stavu, kdy mu již dále nenarůstají úroky z dlužné částky – či k soudně povolenému oddlužení, které je sice poměrně drastickým procesem, nicméně znamená možnost zbavit se při splnění předepsaných podmínek všech dluhů. V současné době je podle dostupných dat⁸ v obci Dubí **v insolvenční 174 osob, což činí 12,43 % z počtu osob v exekuci**. Tento podíl je takřka o dva procentní body pod průměrem celé republiky (14,18 %) a pravděpodobně odráží menší saturaci území dluhovým poradenstvím nebo jeho nižší úspěšnost.

Kriminalita

V Dubí se v souvislosti se sociálním vyloučením vyskytuje i vyšší míra průvodních sociálně patologických jevů. Jedním z nich je i zvýšená kriminalita. V době tvorby strategického plánu místní aktéři poukazovali především na značný výskyt majetkové trestné činnosti, kterou zde

⁸ <http://mapabankrotu.cz>

Ize považovat za **sekundární drogovou kriminalitu**. Jejimi pachateli jsou velmi často drogově závislí, kteří si tak opatřují prostředky na omamné látky. Dalším problémem je výroba a distribuce drog, především pervitinu. V této oblasti se podle výpovědí místních aktérů příliš nezměnilo, přesto počet majetkových (i jiných) trestných činů významně klesl. Za poklesem pravděpodobně stojí zintenzivnění činnosti městské policie a zavedení institutu asistentů prevence kriminality. Respondenti uváděli, že se městská policie například zaměřila na pouliční distribuci drog, opakovaně usvědčovala držitele malého množství omamných látek ze spáchání přestupku, čímž se do značné míry podařilo vytlačit dealery drog z ulic, ale nikoliv z obce. Stejně tak zde stále přetrvává vysoká koncentrace uživatelů (viz výše).

Z dalších druhů trestné činnosti se v Dubí vyskytuje také větší počet fyzických útoků. Na přítomnost kriminality obec v rámci strategického plánování reagovala **posílením kamerového systému**, podporou institutu **asistentů prevence kriminality** a posílením **preventivních aktivit**. Prevence se zaměřila především na **zvýšení kapacity relevantních sociálních služeb** – terénní program pro uživatele drog organizace White Light I se zaměřením na snížení rizik, terénní program, sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi. Soustředila se rovněž na děti a mládež, které zde mají k dispozici nízkoprahové zařízení nově umístěné v komunitním centru přímo v sociálně vyloučené lokalitě Pozorka, a jím organizované volnočasové aktivity, a dále na inovativní aktivity v práci s ohroženou mládeží – tutoring, mentoring, socioterapeutické pobyty. Všechna tato opatření realizovala organizace Květina. Kromě toho se městu podařilo eliminovat problematické ubytovny vzniklé z bývalých nevěstinců, kolem nichž se koncentrovaly sociopatologické jevy, takže zde v současnosti fungují již pouze dvě legální ubytovny.

Tabulka 5: Srovnání vývoje indexu kriminality a počtu trestných činů v Obvodním odd. policie Dubí a v ČR (údaje jsou zaokrouhleny na celá čísla)

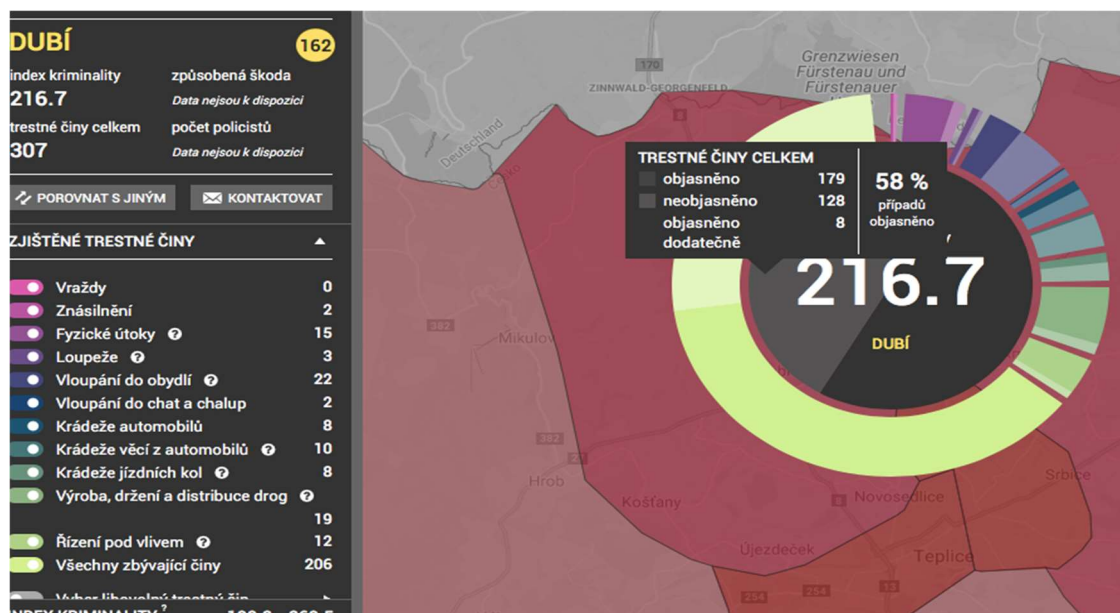
	Dubí		ČR	
	index kriminality	počet trestných činů	index kriminality	počet trestných činů
1/2015 – 12/2015	217	307	236	247 628
1/2019 – 12/2019	164	232	203	213 032
pokles v p.b.	32 p.b.		16 p.b.	

Zdroj: www.mapakriminality.cz

Od doby strategického plánování se **v Dubí zásadně snížila registrovaná kriminalita** měřená indexem kriminality, který reflektuje počet spáchaných trestných činů za určitý časový úsek. Zatímco území obvodního oddělení policie vykazovalo v roce 2015 index 217, což znamenalo spáchání 307 trestných činů, v roce 2019 činil index 164 a spácháno bylo celkem 232 trestných činů (viz tabulka 5). Přestože jsme si vědomi toho, že index kriminality nepostihuje všechny aspekty bezpečnosti v obci a jeho výše může být ovlivněna dalšími obtížně interpretovatelnými intervujícími faktory, můžeme konstatovat, že se v Dubí výrazně snížila kriminalita, a to především při srovnání s vývojovým trendem ČR. V České republice dlouhodobě klesá počet trestných činů (i když v roce 2019 se meziročně zvýšil), přičemž mezi lety 2015 a 2019 pokles činil 16 p. b.; v Dubí byl oproti tomu zaznamenán výraznější **pokles**

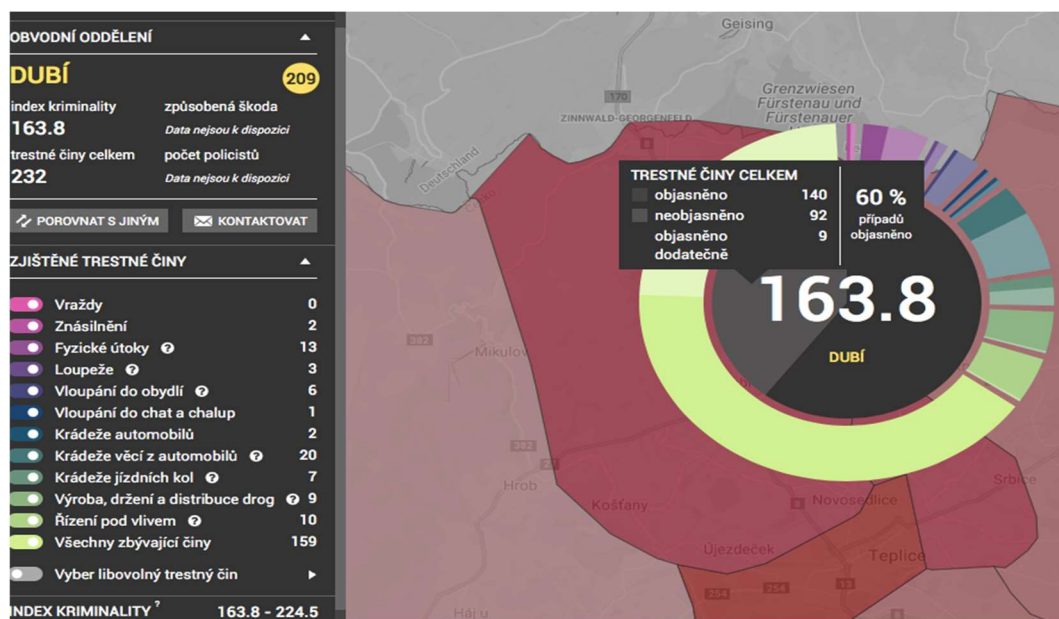
číní 32 p. b. (viz tabulka 5 a obrázek 2 a 3). Při pohledu na tuto pozitivní statistiku však musíme mít na mysli skutečnost, že za snížením počtu registrovaných trestných činů může být i nižší míra ohlašování ze strany obětí, způsobená nízkou důvěrou v policii a veřejnou správu a v kontextu Dubí také specifickou mocenskou strukturou sociálně vyloučené populace, jak již bylo popsáno výše. Lze předpokládat, že ve městě bude ve větším množství přítomna latentní kriminalita.

Obrázek 2: Index kriminality a struktura trestných činů v Dubí v roce

Zdroj: www.mapakriminality.cz

Obrázek 3: Index kriminality a struktura trestných činů v Dubí v roce 2019

Zdroj: www.mapakriminality.cz

4. Spolupráce města s Agenturou pro sociální začleňování

Spolupráce města Dubí a Agentury pro sociální začleňování byla zahájena v roce 2013 zpracováním **příhlášky ke spolupráci** a vyhotovením **vstupní situační analýzy**. Poté byl zahájen první cyklus spolupráce. V roce 2015 byl vypracován **Strategický plán sociálního začleňování Dubí 2016 – 2018**. Poté v roce 2018 vznikla **1. revize SPSZ – Plán vzdálené podpory Dubí pro období 2018–2021**. V roce 2019 byl vypracován **Tematický akční plán** pro období 12/2019 - 12/2022 zaměřený na komunitní práci v místní části Pozorka. Jeho cílem je především aktivizace místních obyvatel jejich zkompetentňováním a zapojováním do místních společenství, a dále podpora tvorby místních občanských komunit a spokojeného sousedství všech obyvatel Dubí spolu s vytvářením podmínek pro jejich účast na správě věcí veřejných.

Průběh spolupráce místní aktéři sdružení v Lokálním partnerství hodnotí velmi pozitivně. Zásadním přínosem byla **změna uvažování** města o sociálním začleňování a jeho řešení. ASZ přinesla jak odborný vhled do problematiky a funkční návody k řešení problémů města, tak **nový způsob organizace práce** jednotlivých aktérů. Ustavením **Lokálního partnerství**, kam se podařilo zapojit zástupce všech relevantních subjektů z Dubí i okresního města Teplic, Dubí získalo platformu pro společné strategické a koordinované řešení sociálního začleňování. Partneri se díky tomu pravidelně scházejí, komunikují a ve svých činnostech spolupracují, čímž je naplněna základní premisa pro možnou změnu situace. V rámci aktivity case management městského projektu *Šance pro každého* se část členů Lokálního partnerství sdružila do tzv. **Odborného kolegia**, poradního orgánu města, do něhož jsou jmenováni zástupci pomáhajících institucí činných na území města. Tato platforma je obdobou lokálního partnerství, jedná podle přijatých pravidel a má plán své činnosti. V současné době tak v Dubí paralelně existují obě platformy, přičemž Lokální partnerství zahrnuje více subjektů a je zaměřeno širěji než Odborné kolegium.

Zcela zásadní pro nastartování integračních procesů bylo získání poskytovatele služeb sociální prevence, které zde až do roku 2014 zcela chyběly. Díky aktivnímu přístupu města byla navázána spolupráce s organizací **Kvěтина z. s.**, jež se stala komplexním **poskytovatelem chybějících sociálních služeb** (nizkoprahové zařízení pro děti a mládež, terénní program, sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi). Vznik terénního programu i sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi byl na základě spolupráce města s ASZ podpořen projekty financovanými z OP Z prostřednictvím mechanismu KPSVL⁹.

Současně s projekty organizace Kvěтина byl realizován rovněž komplexní **projekt Šance pro každého**¹⁰, jehož předkladatelem bylo město Dubí. Projekt zahrnoval zvýšení personálních kapacit asistentů prevence kriminality, zřízení dluhové poradny, a dále aktivity směřující k zefektivnění procesů spolupráce poskytovatelů sociálních služeb a dalších pomáhajících institucí. V rámci projektu byly také testovány nové přístupy v práci s ohroženou mládeží – tutoring, mentoring či socioterapeutické pobyty.

Dalším významným výsledkem spolupráce byla **výstavba komunitního centra v Pozorce** podpořená z projektu IROP skrze KPSVL, které od dubna 2019 slouží jako sídlo nizkoprahové

⁹ Služby sociální prevence v Dubí, reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_026/0000748, realizátor: Kvěтина, z.s., doba realizace: 1. 4. 2016 - 31. 3. 2019

¹⁰ Šance pro každého, reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_026/0003561, realizátor: Město Dubí, doba realizace: 1.11. 2017 – 28. 2. 2020

zařízení pro děti a mládež s názvem Klub Magnet, sídlo a zázemí sociálních služeb i prostor pro setkávání a pořádání komunitních akcí. Záměr na výstavbu komunitního centra se nejdříve setkal, tak jako i v jiných lokalitách, s odporem veřejnosti, která vnímala komunitní centrum jako další bonus pro sociálně vyloučené – a především Romy - z něhož nebude mít obec a běžná populace žádný užitek. Bylo tedy třeba vyvinout značné komunikační úsilí a ukázat jeho výhody pro všechny. Město spolu s organizací Květina se tedy zaměřilo na zpřístupnění komunitního centra pro všechny, zavedení sportovních a společenských aktivit určených běžné populaci (např. kurz jógy) či pořádání informačních setkání. V současné době je podle místních aktérů již situace uklidněná a komunitní centrum je přijímáno většinou obyvatel města.

Ve výpovědích respondentů se odráží **vývoj činnosti samotné ASZ**, jak ho můžeme pozorovat i v jiných lokalitách. Zpočátku, v průběhu prvního cyklu spolupráce od roku 2013 se ASZ projevila zejména jako zásadní aktivizační činitel, který přinesl motivaci, energii a nové způsoby uvažování i řešení. Velkou úlohu zde sehrála postava lokálního konzultanta, který je všemi respondenty popisován jako charismatická, a zároveň zkušená osobnost, která dokázala nadchnout místní aktéry a strhnout je ke společné aktivitě. Později, v druhém cyklu spolupráce od roku 2016 se spolu s přechodem na režim KPSVL změnila ASZ spíše v partnera v oblasti zajišťování projektového financování nastartovaných aktivit, a rovněž osoba druhého lokálního konzultanta, který zde působil v této době, je respondenty vnímána spíše jako fundovaná podpora při tvorbě a realizaci projektů.

5. Strategický plán sociálního začleňování Dubí 2016 – 2018

Strategický plán sociálního začleňování Dubí 2016 – 2018¹¹ (SPSZ) vznikl v roce 2015 v pracovních skupinách složených z členů **Lokálního partnerství** (LP). V rámci Lokálního partnerství byly ustaveny čtyři tematické pracovní skupiny – Služby, Bezpečnost, Vzdělávání a Zaměstnanost. Do Lokálního partnerství se podařilo zapojit všechny relevantní partnery z města Dubí i z orgánů státní správy, které v Dubí nesídlí, ale situaci ve městě významně ovlivňují.

Obsah SPSZ Dubí je **zacílen hlavně na budování sítě služeb** a velká část indikátorů plnění jednotlivých cílů je formulována jako zavedení služby s určitou kapacitou. Rovněž vize LP¹² odráží potřebu vytvoření optimální funkční sítě služeb a koordinace aktérů a integračních aktivit tak, aby město mělo dostatečné kapacity pro samostatné řešení problémů plynoucích z přítomnosti sociálně vyloučených lokalit.

Sociální služby

V oblasti sociálních služeb byly ve strategickém plánu sociálního začleňování definovány priority a cíle uvedené níže v tabulce 6. Na základě nich jsme logikou teorie změny¹³ stanovili cílené dopady na obyvatele sociálně vyloučených lokalit, jejichž přítomnost v následujících kapitolách dokazujeme prostřednictvím analýzy evaluačních ukazatelů a kvalitativního zkoumání.

¹¹ https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/SPSZ_Dubi_2016-2018.pdf

¹² https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/SPSZ_Dubi_2016-2018.pdf, s. 7

¹³ Rukověť evaluátora, ASZ 2018

Tabulka 6: Strategické cíle a opatření SPSZ v oblasti sociálních služeb¹⁴

Oblast SOCIÁLNÍ SLUŽBY		
1. Priorita	Služby pro osoby ohrožené sociálním vyloučením	
1.1. Obecný cíl	Zajistíme optimální síť služeb (terénních i ambulantních), které budou zajišťovat různé potřeby obyvatel SVL	
1.1.1 Specifický cíl	Do konce roku 2016 budeme mít sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi (SAS) se dvěma pracovníky (okamžitá kapacita 16 rodin)	Plněno v rámci projektu <i>Služby sociální prevence Dubí</i> , který realizovala Květina z. s. od 1. 4. 2016 do 31. 3. 2019, dále v rámci krajské sítě sociálních služeb. SAS funguje v terénní formě každý den (2 pracovnice), ambulantně 4 dny v týdnu (1 pracovnice).
1.1.2 Specifický cíl	Od začátku 2016 funguje v Dubí protidluhové poradenství v rozsahu 1x týdně	Plněno v rámci projektu města Dubí <i>Šance pro každého</i> od listopadu 2017 do konce února 2020. Služba byla poskytována 2 x 4 hodiny týdně. Dále je dluhové poradenství poskytováno v rámci terénního programu organizace Květina, z. s.
1.1.3 Specifický cíl	Město bude mít terénního pracovníka v rozsahu jednoho úvazku od roku 2014 do roku 2016 zaměřeného na práci s klienty se SVL a v roce 2016 k němu přibudou 2 terénní pracovníci	Plněno. Od 1. 4. 2016 do 31. 3. 2019 prostřednictvím projektu <i>Služby sociální prevence Dubí</i> . Nyní 1 terénní sociální pracovnice města se zaměřením na spolupráci se školami; 2,3 úvazku TSP zajišťuje Květina z. s. v rámci krajské sítě sociálních služeb (působnost: Dubí a Teplice), v Dubí přítomni v terénu cca 8 hodin týdně.
1.1.4 Specifický cíl	Do konce roku 2015 bude v Pozorce k dispozici NZDM jako sociální služba (pro CS 5-16 let) s okamžitou kapacitou 20 dětí. Do konce roku 2016 se zvýší okamžitá kapacita zařízení na 40 dětí v souvislosti s rozšířením CS na 16-26 let	Plněno. Od roku 2015 funguje NZDM Magnet jako registrovaná sociální služba poskytovaná organizací Květina z. s. Od dubna 2019 umístěn v novém komunitním centru (IROP). Okamžitá kapacita 30 dětí ve věku 6-16 let.
1.1.5 Specifický cíl	Od roku 2016 budeme v Dubí realizovat systém poradenských aktivit pro pečující osoby a osoby ohrožené specifickými zdravotními riziky	Opatření se nerealizuje. Plánovaný realizátor službu zamýšlel jako možnost praxe pro studenty místní VOŠ, která ale v roce 2017 ukončila svou činnost. Poradenství je saturováno sociálními pracovníky města či Květiny z. s. v rámci jiných služeb.
1.1.6 Specifický cíl	Výstavbou komunitního centra zajistíme v Dubí do roku 2017 dostatečné prostory pro zázemí sociálních a komunitních služeb přímo v SVL	Splněno prostřednictvím projektu IROP. Komunitního centrum bylo otevřeno v dubnu 2019.
1.1.7 Specifický cíl	Od roku 2016 bude v Dubí působit drogový terén v rozsahu 8 hodin týdně	Plněno. Terénní program (TP) Harm reduction pro uživatele omamných látek je financován mimo zdroje KPSVL (OP Z, dotační program Ústeckého kraje) a provozuje ho organizace White light I. Oproti původnímu záměru byl TP v Dubí rozšířen na 10 hodin týdně.
1.1.8 Specifický cíl	Bude k dispozici multifunkční automobil pro realizaci sociálních služeb	Splněno v rámci projektu <i>Zvýšení dostupnosti a efektivity sociálních služeb TP, SAS v Dubí a Teplicích (IROP)</i> , který realizovala Květina z. s.
1.2 Obecný cíl	Budeme efektivně koordinovat a řídit aktivity zaměřené na sociální začleňování v Dubí	
1.2.1 Specifický cíl	Budeme v Dubí od roku 2016 systematicky realizovat vzdělávací aktivity	Plněno částečně. Opatření mělo být realizováno prostřednictvím projektu, který nevznikl kvůli podmínkám projektové výzvy

¹⁴ https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/SPSZ_Dubi_2016-2018.pdf

	v oblasti dluhové problematiky (pro pracovníky, seniory, SVL, žáky)	(absence cílové skupiny senioři, žáci ZŠ a pracovníci veřejné správy). Vzdělávací aktivity se podařilo částečně realizovat mimo KPSVL – preventivní program pro žáky ZŠ; organizace Člověk v Tísni a Květina z.s. realizovaly přednášky v klubu seniorů a klubu žen. Proběhlo školení pracovníků města Dubí a asistentů prevence kriminality. Byla vytvořena metodika pro sociální práci v oblasti dluhů pro pracovníky města a relevantní aktéry (zpracovatel: Květina, z. s.).
1.2.2 Specifický cíl	Poskytovatelé služeb se budou od poloviny roku 2015 pravidelně setkávat s městem za účelem koordinace poskytovatelů služeb a města Dubí	Plněno v rámci lokálního partnerství, tzv. Odborného kolegia a aktivity case management, která je součástí projektu <i>Šance pro každého (do 3/3020)</i>
1.2.3 Specifický cíl	Budeme pravidelně informovat občany o připravovaných aktivitách a jejich smyslu a o problematice SVL v Dubském zpravodaji nebo na stránkách města	Plněno. Občané jsou pravidelně informováni v Dubském zpravodaji (Slovo starosty), informují i školy a školky na svých informačních místech. Realizovány i nepravidelné informační kampaně – letáky a plakáty o nabízených sociálních službách.

6. Evaluační otázky

Na základě rozboru SPSZ bylo vytvořeno následující schéma ²¹⁵, v němž jsou zachyceny definované cíle SPSZ, opatření, kterými jsou naplňovány, a jejich zamýšlený dopad. Ze schématu je patrné, že strategickým plánováním chtěli místní aktéři v oblasti sociálních služeb docílit dopadu, kterým je **Existence optimální koordinované sítě služeb pro sociálně vyloučené**.

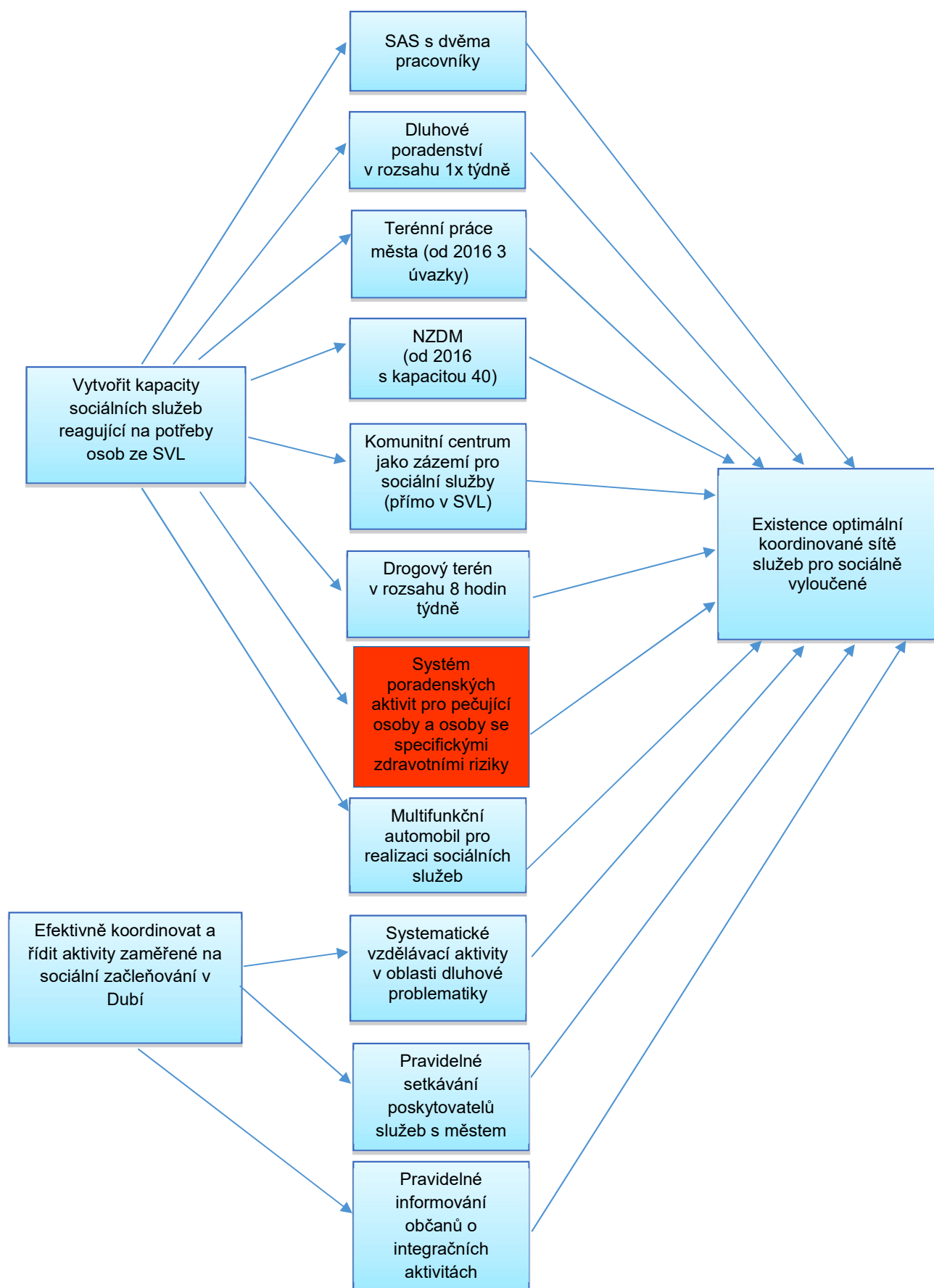
Na základě toho formulujeme **základní evaluační otázku**, a dále související podotázky:

- **Podařilo se vytvořit síť sociálních služeb reagující na potřeby sociálně vyloučených osob v Dubí?**
 - a) Je síť sociálních služeb koordinovaná?
 - b) Jaké dopady má vytvoření sítě sociálních služeb pro sociálně vyloučené či sociálním vyloučením ohrožené osoby?

Dále v textu evaluační zprávy podrobně analyzujeme všechny relevantní okolnosti, výstupy a výsledky, které odkazují k formulovaným evaluačním otázkám, jejich shrnutím je pak dokazována existence zamýšleného dopadu.

¹⁵ Schéma je sestavené na základě struktury SPSZ. Modře označené položky byly realizované, k realizaci červeně označených opatření nedošlo.

Schéma 2: Strategické cíle, opatření a dopady v oblasti sociálních služeb

7. Dopad 1: Existence optimální koordinované sítě služeb pro sociálně vyloučené

V následující kapitole se zabýváme analýzou realizace naplánovaných opatření, která mají za cíl vytvoření optimální koordinované sítě služeb pro sociálně vyloučené, a vznikem očekávaných dopadů.

Květina, z.s.

Organizace Květina, z. s. začala v Dubí působit v roce 2013. Na jejím příchodu se podílela ASZ, která byla s Květinou v kontaktu v předchozím působišti, i aktivní přístup města. V době navázání spolupráce města s Květinou v Dubí nebyly k dispozici žádné služby sociální prevence. Město s podporou ASZ chápalo vznik sítě sociálních služeb pro osoby sociálně vyloučené či vyloučením ohrožené jako základní předpoklad pro efektivní řešení sociálního vyloučení. Květina ve městě nejdříve založila **nízkoprahový Klub Magnet**, který nabídl dětem ze sociálně vyloučeného prostředí nové možnosti trávení volného času. Klub se následně v roce 2015 stal registrovanou sociální službou NZDM Magnet.

Terénní program

Další sociální službou, kterou v Dubí Květina začala poskytovat, byl **terénní program**. První tři roky fungoval terénní program v rámci projektu *Služby sociální prevence v Dubí*,¹⁶ od dubna 2019 je služba zařazena do krajské sítě sociálních služeb. Po dobu implementace SPSZ byl postupně zvyšován počet pracovních úvazků pracovníků služby a její kapacita (viz tabulka 7). Terénní program (TP) je v současné době poskytován kromě Dubí i v Teplicích, v Dubí jsou sociální pracovníci přítomni v terénu cca 8 hodin týdně, v rámci nichž provádějí také depistáž a navazují nové kontakty. Dále se věnují asistenci a doprovodu klientů při jednání na úřadech, u lékaře apod. Podle vyjádření zástupců Květiny i ostatních místních aktérů je **kapacita terénního programu pro město Dubí dostatečná**, bylo by ale vhodné posílit službu pro občany sousedních Teplic.

Služba poskytuje bezplatnou pomoc, podporu a poradenství osobám od 16 let, které jsou ohroženy sociálním vyloučením v lokalitách města Dubí a od května 2018 také města Teplice. Cílem podpory je navození změny nepříznivé životní situace klienta, kterou není schopen překonat vlastními silami. Klienti se na sociální pracovníky obraceli nejčastěji s potížemi v oblasti dlouhodobé nezaměstnanosti, nedostatečných příjmů domácnosti, a s tím související problematikou dluhů. Poskytované intervence byly zaměřeny hlavně na podporu komunikace s dodavateli energií či věřiteli, dojednání pravidelných úhrad splátkových kalendářů, podporu při komunikaci s úřady a podporu při získání zaměstnání. Neméně častou zakázkou byla rovněž pomoc při hledání vhodného bydlení a řešení souvisejících problémů.

Tým sociálních pracovníků Květiny v rámci terénního programu po dobu implementace SPSZ (v letech 2016–19) **poskytl služby více než 370 osobám**, z nichž bylo **116 registrovaných klientů**¹⁷; uskutečnil celkem **4314 kontaktů či setkání s klienty** v celkové délce více než **2 535 hodin** (viz tabulka 7).

¹⁶ Služby sociální prevence v Dubí, reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_026/0000748, realizátor: Květina, z.s., doba realizace: 1. 4. 2016 - 31. 3. 2019

¹⁷ Je možné, že někteří klienti se ve statistice objevují ve více letech. S ohledem na strukturu dat, kterou jsme měli k dispozici, není možné stanovit, kolik z tohoto počtu představují unicitní klienti a kolik klientů je zachyceno službou ve více letech zároveň.

Ze statistiky sociální služby je patrný postupný nárůst kapacity služby až na 2,15 pracovního úvazku sociálních pracovníků, rovněž nárůst počtu klientů a podpořených osob, a zejména zvýšení počtu intervencí a doby, kterou pracovníci strávili poskytováním přímé podpory. Tento trend potvrdil vysokou potřebu terénního programu v lokalitě tak, jak byla deklarována při strategickém plánování.

Tabulka 7: Statistika terénního programu organizace Květina za roky 2016-2019

	2016	2017	2018	2019
Počet evidovaných uživatelů	27	26	27	36
Počet podpořených osob	x	73	150	147
Počet všech kontaktů/setkání	700	973	1199	1442
Počet hodin poskytování přímé podpory	x	714	817	1004
počet úvazků SP	x	1,65	2,0	2,15

Zdroj: Květina, z.s.

Organizace Květina se od roku 2016 v rámci poskytování terénních služeb zapojuje také do distribuce **potravinové a materiální pomoci** osobám v krizových situacích. Spolupracuje s Potravinovou bankou Ústeckého kraje a účastní se Národní potravinové sbírky. Potraviny distribuuje rodinám s dětmi, osamoceným seniorům či lidem bez přístřeší. Sociální šatník a další materiální pomoc funguje především díky darům, které do organizace přináší sami její zaměstnanci a přátelé či občané měst, v nichž který organizace působí. Během roku 2017 bylo potravinovou a materiální pomocí podpořeno 215 osob z Dubí a okolí. Klientům bylo distribuováno celkem 986 kg potravin a drogistického zboží v hodnotě necelých 100.000 Kč. V roce 2018 bylo v rámci jednotlivých služeb potravinovou a materiální pomocí podpořeno 312 osob.

Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi

V roce 2016 zahájila Květina také poskytování sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SAS), která byla nejdříve hrazena z projektu *Služby sociální prevence v Dubí*,¹⁸ od dubna 2019 je služba zařazena do krajské sítě sociálních služeb. SAS je zaměřená na rodiny s dětmi od 4 let a mladistvými, které jsou sociálně znevýhodněné, ohrožené sociálním vyloučením nebo žijí v sociálně vyloučených lokalitách. Jejím cílem je poskytnout rodinám s dětmi pomoc a podporu vedoucí ke změně sociálně nepříznivé situace a dosáhnout stavu, kdy je rodina schopná samostatně zvládat problémy každodenního života a zajistit svým dětem podle svých možností odpovídající podmínky pro jejich všestranný rozvoj. Spoluprací s rodinou se služba

¹⁸ Služby sociální prevence v Dubí, reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/15_026/0000748, realizátor: Květina, z.s., doba realizace: 1. 4. 2016 - 31. 3. 2019

snaží zastavit zhoršování nepříznivé sociální situace rodiny a podpořit ji ve zlepšení životní úrovně a zvýšení sociálních dovedností jednotlivých členů. Sociální pracovníci SAS pomáhali klientským rodinám v oblasti bydlení, hospodaření, styku s úřady i vzdělávacími či zdravotnickými institucemi, a především v péči o děti a jejich rozvoj. Služba byla poskytována terénně i ambulantně každý všední den.

Na počátku své existence se SAS potýkala zejména s nedostatkem sociálních pracovníků s odpovídající kvalifikací, takže se jí obtížně dařilo obsloužit všechny potřebné rodiny. Později se situace stabilizovala, i když nedostatek sociálních pracovníků je v Dubí stále aktuálním tématem u všech sociálních služeb. **Personální kapacita SAS** v průběhu implementace SPSZ postupně narůstala až na současné **4 úvazky** pracovníků v přímé péči. SAS také postupně začala poskytovat služby rovněž obyvatelům sousedních Teplíc, kde je rovněž silná potřeba této služby. Podle výpovědí místních aktérů je kapacita SAS pro Dubí v současné době dostačující, není však dostatečná pro potřeby Teplíc a dalších okolních obcí.

Ze statistik organizace Květina vyplývá, že SAS v uplynulých letech **podporovala minimálně 30 a maximálně 43 rodin**¹⁹, každý rok **podpořila nejméně 158 a nejvíce 197 osob**, mezi něž jsou zahrnuti dospělí i děti. V letech 2016-19 uskutečnila celkem **7 095 setkání** s klienty, při nichž strávili sociální pracovníci nejméně **5 413 hodin** (viz tabulka 8).

Tabulka 8: Statistika SAS organizace Květina za roky 2016-2019

	2016	2017	2018	2019
Počet evidovaných uživatelů (rodin)	30	40	37	43
Počet podpořených osob	x	158	197	166
Počet všech kontaktů /setkání	1037	1953	1756	2349
Počet hodin poskytování přímé podpory	x	1782	1756	1875
počet úvazků SP	x	3,5	3,0	4,0

Zdroj: Květina, z.s.

Dopady provozování SAS v Dubí jsou viditelné. Naprostá většina sanovaných rodin se udržela ve stabilizovaném stavu, takže nedošlo k hrozícímu odebrání dítěte. Mnoho rodin bylo zachyceno ještě před předáním do řešení OSPOD. Dokladem efektivity služby je rovněž poměrně vysoká fluktuace klientských rodin, mnoho z nich po intervenci služby už podporu nepotřebuje a je s nabytými kompetencemi schopno samostatného fungování, na jejich místo pak nastupují jiné potřebné rodiny. Důležitou roli zde taky sehrává spolupráce s terénní sociální

¹⁹ Nemáme k dispozici údaje o tom, kolik z nich je možné považovat za unicitní klienty a jaká část rodin využívala službu ve více letech, a je tak započítána mezi evidované uživatele v několika letech zároveň. Nemůžeme proto stanovit celkový počet podpořených rodin.

pracovníci MěÚ Dubí, jejíž agenda se soustředí především na spolupráci rodiny a školy (viz níže).

Podle výpovědi zástupkyně OSPOD Teplice, pod něž Dubí spadá, je dopad zavedení SAS na lokalitu i práci OSPOD evidentní. SAS organizace Květina je hodnocena jako **služba špičkové kvality**, která je velmi důležitá jak pro obec Dubí, tak pro sousední Teplice, kde rovněž působí. Jako významné se jeví propojení aktivit Květiny do **uceleného komplexu**, který efektivněji pomáhá sociálnímu začlenění ohrožených dětí, mládeže i rodin. Na SAS v Dubí navazuje NZDM se svými aktivitami zaměřenými na prevenci sociopatologických jevů či tutoring a mentoring pro starší děti a mládež. Podařilo se zde také – ve spolupráci se sociálním odborem MěÚ – navázat intenzivní komunikaci se školami i kontaktním pracovištěm Úřadu práce ČR. Pozitivní vliv na sociální práci s rodinami má také zřízení komunitního centra v Pozorce, kde mohou sociálně vyloučení v blízkosti svého bydliště na jednom místě dostat komplex sociálních služeb. **Konkrétním výsledkem** zavedení SAS v Dubí (a Teplicích) je podle OSPOD **významné snížení pracovní zátěže** jeho zaměstnankyň. Méně závažné problémy v rodinách řeší pracovníce SAS, které také vytvářejí mezičlánek mezi školami a OSPOD. V posledních letech se podle OSPOD rovněž **snížil výskyt sociopatologického chování dětí a mládeže** v Dubí, vymizely excesivní případy násilí dětských gangů, zlepšila se školní docházka a zintenzivnila se snaha o minimalizaci předčasných odchodů ze vzdělávání. Tento vývoj bohužel není možné doložit daty, protože statistika OSPOD Teplice zahrnuje pouze celková čísla za celou ORP, v nichž nelze odlišit hodnoty ukazatelů pro obec Dubí.

Případová setkání

V rámci sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a koordinované spolupráce relevantních subjektů v Dubí vznikla zajímavá platforma pro komplexní řešení situace klientských rodin, kterou místní nazvali *Případové setkání*. Jde o obdobu případových konferencí jako metody sociální práce, ale bez přítomnosti zástupců OSPOD sídlícího v Teplicích, který je jinak podle zákona povinným účastníkem. Na případových setkáních se nad problémy dětí a rodin scházejí sociální pracovníci Květiny, sociální pracovníce města, zástupci školy a učitelé spolu s rodinami. Společně řeší školní nesnáze dětí i obtíže v jejich zázemí. Dosud proběhlo celkem 15 případových setkání, která přinesla podle výpovědí respondentů výrazná pozitiva především pro klientské rodiny a školu. Učitelé – a jiní pedagogičtí pracovníci – se v průběhu setkání blíže seznámili se situací rodin, měli možnost pochopit specifické příčiny či důsledky jednání a chování dětí i jejich rodičů, často je tato konfrontace přiměla změnit na dítě či rodinu dosavadní pohled, lépe jim porozumět a tím zlepšit spolupráci. V průběhu setkání se rodiče nakonec mnohdy dočkali i ocenění a pochvaly, což kromě potřebného posílení sebedůvěry vedlo i ke zvýšení důvěry v sociální služby, školu a instituce obecně. Rodiče setkání hodnotili také jako zájem o jejich problémy a důležitý pro ně byl pocit, že na nich ostatním záleží. Byli pak díky tomu ochotni otevřeněji mluvit o své situaci a přístupnější k navrhovaným řešením. **Případová setkání jako nástroj sanace ohrožených rodin a zlepšení spolupráce školy a rodiny se velmi osvědčila** - podle informací respondentů si škola v některých případech dokonce sama vyžádala opakované setkání - a bezpochyby přispěla k sanaci klientských rodin SAS.

Doprovázení pěstounů

Kromě SAS věnující se sociálně ohroženým rodinám poskytovala Květina také **služby pro rodiny, které se starají o děti v náhradní rodinné péči**. Tato služba, nazvaná doprovázení pěstounů, působila v Dubí od roku 2016 do konce roku 2019, kdy péči převzaly dvě jiné

organizace, které se specializují na problematiku pěstounství. Provoz služby byl zajištěn státním příspěvkem na výkon pěstounské péče podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Prostřednictvím doprovázení chce služba zvyšovat kvalitu života dětí v náhradní rodině a zlepšovat podmínky pro výkon pěstounské péče. Dlouhodobým cílem poskytované služby je **zkompetentnění pečující osoby a podpora zdravého fungování rodiny** v takové míře, aby byla schopna zabezpečit uspokojivý vývoj dítěte. V rámci podpory pěstounů byly realizovány návštěvy sociálních pracovníků v rodinách, doprovody na úřady či k lékařům, asistence při jednání se školami a volnočasovými zařízeními a rovněž různé vzdělávací akce. Kromě toho Květina zajišťovala také odlehčovací služby pro pěstouny v podobě hlídání dětí, jednodenních i pobytových akcí pro děti. V průběhu let 2016 – 2019 služba **průběžně pracovala s 20 až 25 rodinami** a každý rok zorganizovala **10 vzdělávacích seminářů** pro pěstouny.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

Jedním z dalších splněných opatření strategického plánu je zřízení nízkoprahového zařízení pro děti a mládež (NZDM). V Dubí již dříve existoval nízkoprahový klub s názvem **Magnet**, který založila organizace Květina. Od roku 2015 se podařilo zařadit jej jako registrovanou sociální službu do krajské sítě služeb, poskytovatelem je stále Květina z.s.

NZDM je určeno dětem a mladistvým ve věku 6 – 16 let ze sociálně slabého nebo méně podnětného rodinného prostředí, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením a sociálně patologickými jevy. Cílem služby je pomocí volnočasových a vzdělávacích aktivit a s využitím metod sociální práce snižovat sociální vyloučení dětí a mládeže a zlepšit kvalitu jejich života vytvářením podmínek k řešení sociálně nepříznivé situace. Pracovníci NZDM se zaměřují především na zvýšení sociálních kompetencí a školní úspěšnosti dětí a mládeže. Věnují se všeobecným volnočasovým aktivitám a zájmovým kroužkům, doučování, a zároveň s klienty provádí sociální práci v rámci individuálních klientských plánů, které reagují na konkrétní potřeby dítěte. Kromě toho Magnet organizuje také výlety či výjezdy, kde se děti mohou seznámit s jiným sociálním prostředím a získat nové podněty. NZDM také každoročně pořádá prázdninový tábor a zapojuje se do celostátních dobročinných akcí jako je Tříkrálová sbírka nebo Uklidme Česko. Také organizuje různé vzdělávací akce a workshopy pro děti, případně i jejich rodiče, například ve spolupráci s Městskou policií na téma nebezpečí sociálních sítí apod.

NZDM je od dubna 2019 umístěno v novém **komunitním centru** v Pozorce, které bylo postaveno díky KPSVL projektu z IROP. Má tak k dispozici veškeré potřebné zázemí včetně pohybové místnosti nebo učebny. Zároveň je přímo v lokalitě, kde bydlí většina dětí, které ho navštěvují. Výhodou je rovněž, že v komunitním centru sídlí i další sociální služby, což umožňuje rozvinout kolem klientů a jejich rodin komplexnější pomocnou síť.

NZDM má od roku 2016 **okamžitou kapacitu 30 dětí**, která je podle respondentů dostačující. V době implementace SPSZ (2016 – 19) mělo NZDM každý rok **minimálně 51 a maximálně 67 evidovaných klientů, sociální pracovníci podpořili celkem více než 266 osob, uskutečnili 19 655 kontaktů** (viz tabulka 9). Tým pracovníků se postupně rozrostl na současných **3,9 pracovního úvazku**.

Tabulka 9: Statistiky NZDM organizace Květina za roky 2016-2019

	2016	2017	2018	2019
Počet evidovaných uživatelů	51	66	67	60
Počet podpořených osob	x	92	87	87
Počet všech kontaktů /setkání	3768	5141	4803	5943
Počet dnů fungování	x	218	226	248
počet úvazků SP	x	2,885	3,0	3,9

Zdroj: Květina, z.s.

Nízkoprahové zařízení Magnet se za dobu své činnosti v Dubí dobře etablovalo. Je hojně využíváno jak menšími, tak staršími dětmi. Pracovníkům se v posledních letech podařilo navázat velmi dobrou spolupráci s místní školou, což podporuje účinnost služby. Podle výpovědi zástupkyně služby **se daří zlepšovat školní úspěšnost** klientských dětí, a také **snižovat počty jejich odchodů ze vzdělávání** na konci základní školy, nebo v úvodních ročnících školy střední. Jak už bylo uvedeno výše, byl v posledních letech rovněž zaznamenán **nižší výskyt sociopatologického chování dětí a mládeže**, což může být výsledkem snahy této služby o vedení dětí k efektivnímu trávení volného času spolu se synergickým působením SAS na jejich rodiny. Podle respondentů je u dětí v NZDM patrná i **proměna hodnot a zlepšení všeobecného rozhledu**. Velkým přínosem NZDM pro řešení sociálního začleňování v Dubí je také skutečnost, že se skrze děti navštěvující Magnet sociální pracovníci nakontaktují na jejich rodiče, kteří by se sami na sociální služby neobrátili, mohou s nimi navázat spolupráci a pomoci jim řešit nepříznivou sociální situaci.

Pracovníkům NZDM se poměrně pochopitelně daří lépe navázat vztah s menšími dětmi, získat si důvěru a dostat se blíže k dospívající mládeži je pro ně výrazně obtížnější. Tuto skupinu však pro zmírňování sociálního vyloučení v lokalitě sociální pracovníci nadále považují za klíčovou, proto se v uplynulých letech mimo NZDM věnovali také speciálním aktivitám zaměřeným na mládež ve věku 15 – 18 let. V rámci projektu *Šance pro každého*, který realizovalo město s organizací Květina v letech 2017-2020, Květina poskytovala tutoring a mentoring a realizovala socioterapeutické pobyty.

Socioterapeutické pobyty jsou aktivitou zaměřenou na mládež ve věku 15 – 18 let, která vyrůstá v nefunkčních rodinách nebo jinak nepříznivém prostředí a hrozí jí vyšší riziko sociálně patologického chování. Šlo o výjezdy v délce prodlouženého víkendu, kam vyjeli děti společně se sociálními pracovníky. Účelem aktivity bylo, alespoň na chvíli je vytrhnout z jejich přirozeného prostředí. Měli možnost lépe poznat sami sebe a své životní aspirace, utřídit si hodnoty, a také se naučit reflektovat své rodinné zázemí. Na základě vhodně volených edukačních, socioterapeutických aktivit a technik směřovaly pobyty k objevení vlastního

skrytého potenciálu a případných nových zájmů. Poskytovatel pobytů zároveň spolupracoval se školou a terénními sociálními pracovníky, protože úspěšnost socioterapeutických pobytů je závislá na další práci v sociálních službách nebo propojených aktivitách tutoringu a mentoringu.

Tutoring a mentoring jsou aktivity pro mladé lidi ve věku 15 až 18 let, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením. Cílem je pomoci dospívajícím lépe poznat sebe sama, objevit vlastní potenciál a schopnosti, posílit pocit zodpovědnosti a zvýšit kompetence dospívajících. Tutoring či mentoring v Dubí nabídl podporu mladých pomocí navázání užšího profesionálního vztahu v podobě doprovázení s jasně stanovenými cíli vedoucími ke změně nepříznivé situace, a to ve vztahu k sobě samému i ke svému okolí. V rámci toho byly uskutečňovány individuální i skupinové aktivity a organizovány tematické workshopy.

Výsledky popsanych aktivit podle výpovědi zástupkyně realizátora nebyly nijak zásadní. Přestože aktivity byly v projektu dobře vymyšlené a expertní názory jejich používání pro tuto cílovou skupinu doporučují, ukázalo se, že je obtížné je efektivně aplikovat. Největším problémem bylo získat vytipované mladé ke spolupráci a motivovat je a získat navázat s nimi užší vztah, který je pro mentoring či tutoring zásadní. Ukázalo se, že je důležité budovat s dětmi vztah od útlého věku, aby se pak nechaly provázet i dospíváním. Zásadní je vzájemná dobrá známost dětí a sociálních pracovníků, a také vazba témat i nástrojů na specifika lokality. Přestože v Dubí mentoring a tutoring vedla velmi kreativní pracovnice, mladí lidé o tyto aktivity jeví jen malý zájem. Nejméně úspěšné byly individuální mentoringové aktivity, pro něž bylo velmi obtížné mladé lidi získat. Naopak se osvědčily skupinové aktivity v menších skupinách tří až pěti dětí nebo workshopy, na které někdy přišlo i 15 zájemců. Úspěch měl například výlet na preventivní akci proti drogám, nebo workshop k dluhové gramotnosti. Obě témata v sociálně vyloučené populaci města Dubí silně rezonují.

Po skončení projektu *Šance pro každého* Květina dále v těchto aktivitách nepokračuje, a přestože je sama organizace nehodnotí jako zásadně efektivní, považuje jejich testování v projektu za velmi přínosné především pro další sociální práci s cílovou skupinou mladých lidí. Získané zkušenosti a dovednosti nyní sociální pracovníci rozvíjejí v nízkoprahovém zařízení Magnet. Bezpochyby se jedná o perspektivní inovativní postupy sociální práce, které je dobré nadále rozvíjet, je však nutné připravit se na obtížnost jejich realizace a menší kvantitativní výsledky.

Dluhové poradenství a vzdělávací aktivity v oblasti dluhové problematiky

Strategický plán reagoval také na vysokou zadluženost obyvatel sociálně vyloučených lokalit v Dubí. Bylo naplánováno zřízení dluhového poradenství, které by v Dubí poskytovalo služby 1 x týdně. Jak už bylo popsáno výše v obecné kapitole o stavu sociálního vyloučení v obci, dluhové poradenství bylo zavedeno v rámci projektu města *Šance pro každého* a bylo poskytováno organizací Květina od listopadu 2017 do března 2020. **Dluhová poradna fungovala dvakrát týdně čtyři hodiny.** Hlavní náplní služby bylo mapování dluhů, jednání s úřady a věřiteli v zájmu klienta, tvorba splátkových kalendářů či řešení domácích rozpočtů. Od března 2020 je dluhové poradenství poskytováno pouze v rámci terénního programu nebo SAS.

Kompletní statistiky této služby nemáme k dispozici, pouze z výroční zprávy Květiny za rok 2018²⁰ se dozvídáme, že dluhové poradenství v roce 2018 využilo 31 osob, z nichž 21 opakovaně. Stejně tak nebylo možné získat statistiky o dlužích občanů vůči městu, z kterých bychom mohli posoudit trend vývoje zadluženosti dubských obyvatel. K efektivitě sociální služby se tedy nelze vyjádřit. Lze pouze konstatovat, že s ohledem na vysokou zátěž předluženosti v území (viz výše) by byla existence dluhové poradny – nejlépe s akreditací ministerstva spravedlnosti – v Dubí velmi žádoucí.

Dalším opatřením SPSZ, které mělo přispět ke koordinaci integračních aktivit, a rovněž k vytvoření optimální koordinované sítě sociálních služeb v Dubí byla realizace **vzdělávacích aktivit v oblasti dluhové problematiky**. Opatření mělo být naplněno prostřednictvím projektu, který nakonec nevznikl kvůli podmínkám projektové výzvy. Ve výzvě nebyly uvedeny cílové skupiny, na které se místní partneři chtěli zaměřit - pracovníci veřejné správy, senioři, žáci ZŠ.

Vzdělávací aktivity se podařilo částečně realizovat mimo KPSVL, byl uskutečněn preventivní program pro žáky ZŠ, organizace Člověk v Tísni a Květina z.s. realizovaly přednášky v klubu seniorů a klubu žen. Květina také proškolila pracovníky města Dubí a asistenty prevence kriminality. Kromě toho zpracovali pracovníci Květiny **metodiky pro sociální práci v oblasti dluhů**, která je k dispozici pracovníkům města a dalším relevantním aktérům. Existence metodiky je dobrým základem pro systematickou činnost v odstraňování zadluženosti, která je jednou z hlavních bariér sociální integrace sociálně vyloučených osob.

Sociální práce Městského úřadu

Jedním z opatření strategického plánu vedoucí k existenci optimální sítě služeb bylo zřízení 3 pracovních úvazků terénních sociálních pracovníků města. V průběhu implementace SPSZ došlo k úpravě opatření v důsledku zvýšení kapacity terénního programu organizace Květina. Výsledkem je existence 2,15 úvazku pracovníků terénního programu Květiny a 1 úvazek terénní sociální pracovnice městského úřadu.

Terénní sociální pracovnice MěÚ byla po celou dobu implementace strategického plánu financována mimo KPSVL z grantu Úřadu vlády ČR s názvem *Podpora terénní práce*. Její činnost spočívala ve vyhledávání, poradenství a podpoře osob ze sociálně vyloučené prostředí. Zabývala se všemi tradičními oblastmi podpory, jako jsou hledání bydlení či zaměstnání, řešení dluhů, pomoc s komunikací s úřady, institucemi a lékaři, specifickou náplní její činnosti byla obrana klientů před diskriminací a podpora zmocňování členů komunity. Těžiště práce sociální pracovnice ale bylo především v problematice **spolupráce rodiny a školy**. Soustředila se na řešení problémů dětí ve vzdělávání a zlepšení komunikace mezi školou a ohroženými rodinami. Pravidelně navštěvovala školu, od pedagogických pracovníků získávala informace o potřebách školy vůči žákům a rodinám, jejichž plnění pak v rodinách podporovala. Starala se také o problematiku pedagogicko psychologické diagnostiky a přípravné třídy. V letech 2016 – 2018, k nimž máme k dispozici statistiku, využilo služeb terénní sociální pracovnice MěÚ **celkem 704 osob**, s nimiž uskutečnila celkem **2 649 kontaktů** (viz tabulka 10). Z uvedených dat nelze usuzovat na žádný vývojový trend v počtu uživatelů, a tedy případné snížení či zvýšení sociální zátěže města, navíc statistiku nemůžeme doplnit údaji za rok 2019, které jsou uvedeny v jiné struktuře, a nejsou tak komparovatelné.

²⁰ <https://www.oskvetina.cz/wp-content/uploads/2019/07/Výroční-zpráva-Květina-2018.pdf>

Je z nich však patrné, že terénní program má vzhledem k personální kapacitě – i počtu obyvatel města - vysoké využití.

Tabulka 10: Statistiky Terénního programu MěÚ Dubí za roky 2016-2018

	2016	2017	2018	celkem
Počet uživatelů	178	265	261	704
Počet kontaktů	861	980	808	2 649

Zdroj: Sociální odbor MěÚ Dubí

Činnost terénní sociální pracovnice přinesla konkrétní úspěchy například ve zvýšení docházky dětí ze sociálně vyloučené lokality do mateřské školy nebo snížení výskytu záškoláctví. Sociální pracovnice úzce spolupracovala také s pracovníky všech služeb organizace Květina, předávali si vzájemně klienty či společně komplexně řešili případy. Účastnila se také výše popsaných případových setkání. Terénní sociální pracovnice sídlí od dubna 2019 v prostorách komunitního centra, takže je nablízku jak svým klientům, kteří většinou pocházejí z Pozorky, tak pracovníkům ostatních služeb. Zřízení pozice terénního sociálního pracovníka specializovaného na sociálně vyloučené přineslo Sociálnímu odboru MěÚ uvolnění kapacity pro sociální práci s jinými cílovými skupinami, na niž dříve neměli dostatek času. Město hodnotí pozici terénního sociálního pracovníka velmi pozitivně a chce ji i nadále zachovat.

Terénní program Harm reduction pro uživatele omamných a psychotropních látek

V rámci strategického plánování byla formulována potřeba posílení služeb pro uživatele drog. V době vzniku strategického plánu byla v Dubí k dispozici terénní služba organizace **White Light I**, která sem již od roku 2005 dojížděla z Teplic, ale neměla potřebný rozsah. Proto bylo jedním z cílů SPSZ zajistit poskytování terénní služby v rozsahu 8 hodin týdně. Záměrem lokálního partnerství bylo podpořit tuto službu projektem z KPSVL. Organizace White light I nakonec projekt v rámci KPSVL nepodala a její činnost je financována z krajské sítě služeb a krajského dotačního programu. Od roku 2016 zintenzivnila své aktivity v Dubí tak, že jsou tu přítomni terénní sociální pracovníci vždy v pondělí, ve středu a v pátek, celkem v rozsahu 10 hodin. Tato kapacita je podle místních aktérů dostatečná.

Terénní program se zaměřuje na **Harm reduction**, tedy snižování rizik spojených s užíváním omamných látek. Náplní činnosti terénních sociálních pracovníků je jednak streetwork s aktivní depistáží, jednak provozování výměnné a poradenské terénní služby. Program je založen na nízkoprahovosti (klient nemusí mít doporučení ani doprovod), bezplatnosti a anonymitě. Uživateli drog a osobám ohroženým rizikovým způsobem života je poskytována pomoc ve formě širokého **sociálního poradenství** a zprostředkování kontaktu na další potřebné adiktologické, sociální či zdravotní služby. V rámci programu harm reduction se vydávají a **vyměňují injekční stříkačky a další materiál** potřebný pro uživatele, čímž se snižuje riziko nákazy infekčními chorobami a další zdravotní rizika uživatelů i ostatních obyvatel města. Klientům programu je rovněž umožněno orientační **testování na infekční nemoci** (žloutenka, syfilis), a dále zprostředkován **kontakt s příslušnými zdravotními službami**. Kromě toho terénní pracovníci také distribuují klientům potraviny z potravinové banky a ošacení ze zásob sociálního šatníku organizace.

Podle výpovědi zástupce White light I, který je zkušeným adiktologickým expertem, je v Dubí nejvyšší podíl drogově závislých v přepočtu na obyvatele z celé České republiky. Ročně je zde službou kontaktováno asi 80 unicitních klientů, z nichž přibližně 50 žije trvale na území města, zbylých 30 jsou různě migrující lidé s krátkodobým pobytem v Dubí. Závislí uživatelé se koncentrují zejména v Pozorce, často žijí v budovách bývalých veřejných domů nebo v lokalitě garáží u Lesní Brány. Jde o substandardní ubytovací prostory s velmi nízkou kvalitou bydlení. Specifikem místní drogové scény je vysoký průměrný věk uživatelů, který je cca 42 let. Většina starších uživatelů je závislá na heroinu a nachází se velmi špatném zdravotním stavu. Služba se snaží kritické případy dostat do zdravotnických zařízení, což se jí poměrně úspěšně daří (např. zachycení HIV pozitivního klienta a předání do péče lékařů, zařízení lékařské péče těhotným). Zahájení léčby závislosti a substituční léčby je v případě dubských klientů, kteří často mají dlouhou drogovou minulost, v porovnání s jinými místy obsluhovanými službou White light I minimální. Proto se pracovníci soustředí na stabilizaci životních podmínek uživatelů a zabránění ještě většímu sociálnímu a zdravotnímu propadu. Mnoho klientů je zapojeno do výrobní a distribuční sítě, která je v Dubí dlouhodobě organizována dvěma velkorodinami z Pozorky (viz výše), a zde také získávají potřebný heroin či pervitin. Tito lidé jsou také často těmito rodinami zaměstnáváni a ubytováni. Stávají se tak na nich zcela závislími a mnohdy se dostávají až do otrockého postavení.

Služba se věnuje i experimentátorům a uživatelům konopí, ale v Dubí jen v minimální míře. Terénní program White light I v Dubí zachytí obvykle jen starší uživatele drog, k mládeži se pracovníci dostávají hůře. Podle respondentů však problematiku mládeže (včetně drogové) dobře postihuje terénní program organizace Květina, která se také věnuje rodinám. Oba programy si tak nekonkurují, ale naopak se vhodně doplňují a vytvářejí komplexní nízkoprahovou podpůrnou síť.

Spolupráce s Květinou je ze strany White Light I hodnocena velice pozitivně. Organizace jsou spolu v úzkém kontaktu, v případě potřeby si předávají klienty i informace, spolupracují při komplexní podpoře klientů, společně se podílejí na plánování sociálních služeb v rámci komunálního plánování i lokálního partnerství. **Spolupráce s městem a dalšími aktéry** v Dubí je podle White Light I rovněž velmi dobrá. **Vstup ASZ do Dubí hodnotí jako značný přínos** – zejména ve strategickém plánování - a zásadní impuls pro rozvoj místních služeb sociální prevence.

Výše popsanou službou organizace White Light I byl naplňován obecný cíl SPSZ *Zajištění optimální sítě služeb (terénních i ambulantních), které budou zajišťovat různé potřeby obyvatel SVL*. Z výpovědí místních aktérů vyplynulo, že **služba vhodně a dostatečně reaguje na zvýšenou potřebu minimalizace rizik užívání omamných látek a průvodních sociopatologických jevů**, která je v Dubí přítomna. Primárním cílem služby není snížit počet uživatelů drog, což se také v průběhu implementace SPSZ nestalo. Počet drogově závislých je zde víceméně konstantní již dlouhá léta, což je dáno především přítomností výrobní a distribuční sítě, za níž se uživatelé stahují. Důležitým **výsledkem aktivit služby** je navázání kontaktů s klienty a průběžná péče o ně ve formě sociální a zdravotní pomoci, a zároveň snižování zdravotních rizik pro klienty i běžnou populaci města.

K prokázání skutečnosti, že byl snížen výskyt rizik - v podobě šíření nemocí, zhoršování zdravotního stavu uživatelů apod. - souvisejících s užíváním drog, nemáme dostatek dat, spolehlivě však můžeme doložit, že po dobu realizace SPSZ v letech 2016-2019 v Dubí probíhala intenzivní činnost terénních pracovníků, v jejímž rámci **bylo uskutečněno celkem**

5 708 kontaktů s klienty, jichž bylo 338, a bylo vydáno celkem 157 961 sterilních injekčních stříkaček (viz tabulka 11). Z tabulky shrnující základní statistiky terénního programu je také patrné **významné zvyšování kapacit služby** v průběhu sledovaných let.

Tabulka 11: Statistiky terénního programu organizace White light I

	2016	2017	2018	2019	celkem
Počet kontaktů	588	781	2 162	2 177	5 708
Počet klientů	55	63	75	145	338
Počet vyměněných stříkaček	18 026	17 423	56 814 odevzdaných 69 792 vydaných	51 592 odevzdaných 52 720 vydaných	157 961 vydaných

Zdroj: White light I, z. ú.

Systém poradenských aktivit pro pečující osoby a osoby se specifickými zdravotními riziky

V době strategického plánování žil v Dubí **významný počet osob pečujících o blízké v domácím prostředí**. Lokální partnerství na tuto situaci chtělo reagovat systematickou podporou pečujících a vytvořit pro ně poradenské služby. Systém podpory měl být zacílen i na prevenci a sanaci zdravotních rizik či obtíží specificky spojených se životem v sociálně slabém prostředí. Klíčovou roli v realizaci těchto aktivit měla sehrát místní VOŠ Perspektiva zaměřená na vzdělávání v sociální práci. Její studenti se měli v rámci studia zapojit do poskytování služeb pro pečující a zdravotně ohrožené. V roce 2017 však škola ukončila činnost a v Dubí, které se dlouhodobě potýká s nedostatkem pracovníků v sociálních službách, nebyly nalezeny jiné personální kapacity pro realizaci naplánovaných aktivit. **Toto opatření se tak stalo jediným nesplněným opatřením z kapitoly sociálních služeb SPSZ.** Místní aktéři sice stále vnímají potřebu podpory pečujících a zvýšené péče o zdraví obyvatel sociálně vyloučené lokality, vzhledem k přetrvávajícímu nedostatku kapacit k jejich řešení však již neplánují systém poradenských aktivit v Dubí zavést.

8. Naplňování cílů koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám

Klíčovým východiskem tvorby strategického plánu sociálního začleňování je koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL), který je v Metodice KPSVL definován jako „zajištění adresnosti, koordinace, konzistence a synergie místních opatření sociální integrace založených na lokálních potřebách, která budou realizována prostřednictvím specifického mechanismu financování z prostředků ESIF“.²¹ Následující část evaluační zprávy se zaměřuje

²¹ <https://www.socialni-zaclenovani.cz/metodika-koordinovaneho-pristupu-k-socialne-vyloucenym-lokalitam/>

na ověření premis KPSVL a analyzuje, do jaké míry realizace opatření vycházejících ze strategického plánování splňuje preferované principy, jimiž je **adresnost, koordinace, konzistence, synergie**. Kromě uvedených principů se věnujeme také **udržitelosti**, kterou chápeme jako podmínku pro dlouhodobý efekt KPSVL.

Adresnost/relevance

Z dostupných zjištění je evidentní, že se v Dubí koncentruje vyšší počet sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených osob. Přítomnost sociálního vyloučení a specifické problémy města související s obchodem s drogami či sexbyznysem jsou pro Dubí dlouhodobou zátěží, která vyžaduje systematické řešení. **SPSZ tedy reaguje na potřeby sociálně vyloučených i na potřeby města vyplývající z existence vyšší koncentrace těchto osob**. Jedním ze základních nástrojů k sanaci neuspokojivé sociální situace sociálně nejslabších obyvatel, a tím i zlepšení celkového stavu sociálně vyloučené lokality i města, jsou sociální služby, které pomohou s řešením problémů, na něž samotný vyloučení nestačí. Absence těchto služeb v Dubí byla bariérou pro efektivní řešení sociální integrace. Proto se SPSZ zaměřil na vybudování funkční sítě sociálních služeb jako základní premisy pro možnost pozitivní změny sociální situace vyloučených i celého města.

Konzistence

Konzistence kapacity prováděných opatření s potřebami sociálně vyloučených osob může být považována za dostatečnou. **Druhy služeb i jejich kapacity byly vhodně naplánovány a nyní plně odpovídají potřebám města**. Výjimku tvoří dluhové poradenství, které je podle zjištění výzkumu poddimenzované. Díky hlavnímu realizátorovi se služby navíc stále vyvíjejí a hledají nové metody práce, které by přinesly vyšší integrační efekt zvláště u dětí a mladých lidí. Žádná zásadní služba městu nechybí, bylo by možné uvažovat o zřízení azylového či krizového bydlení s ohledem na přítomnost osob bez domova a poměrně vysokou migraci.

Koordinace a synergie

V Dubí se v rámci Lokálního partnerství **podařilo plně rozvinout koordinovanou spolupráci** všech relevantních aktérů. Do **Lokálního partnerství** byli zahrnuti zástupci všech důležitých aktérů jak z Dubí, tak i z Teplic. Kromě Lokálního partnerství se v rámci aktivity case management městského projektu část členů Lokálního partnerství sdružila do tzv. **Odborného kolegia starosty**, poradního orgánu města, do něhož jsou jmenováni zástupci pomáhajících institucí činných na území města. Tato platforma se schází jednou měsíčně – nebo mimořádně podle potřeby – a řeší především kazistiky konkrétních klientů. Z výpovědí respondentů vyplynulo, že **se aktéři propojují i ve své běžné činnosti** a podílejí se na společném řešení konkrétních případů i strategických rozhodnutí. Vztahy mezi partnery sdruženými do Lokálního partnerství byly všemi hodnoceny jako nadstandardní. Stejně tak se aktéři vyjadřovali o vztahu s ASZ (zejména v době působení prvního lokálního konzultanta).

V důsledku spolupráce s ASZ a strategického plánování v Dubí **vznikla velmi dobře koordinovaná síť aktérů, a především sociálních služeb**, jejichž aktivity jsou posilovány vzájemným synergickým efektem. Existují zde tedy všechny **podmínky pro navození dlouhodobého pozitivního dopadu** plánovaných opatření na zmírnění sociálního vyloučení.

Udržitelost

V Dubí byly postupně zavedeny základní služby sociální prevence (TP, SAS, NZDM), které byly po původním fungování na bázi projektu z OP Z – kromě NZDM – zařazeny do krajské

sítě služeb, odkud jsou nadále financovány. **Podařilo se tím vytvořit stabilní síť nezávislou na fonděch ESIF**, která má potenciál udržet své fungování v závislosti na potřebách města i v dalších letech. Všechny služby plánují svou činnost v obdobném rozsahu i nadále, uvažuje se dokonce o posílení terénního programu a SAS pro potřeby sousedních Teplic. Rovněž terénní program pro uživatele drog organizace White Light I má zajištěno své fungování v Dubí ve stejném rozsahu i na další období.

Potenciál dlouhodobé udržitelnosti má také koordinovaná spolupráce místních aktérů ať už na platformě Lokálního partnerství nebo Odborného kolegia starosty. Za dobu spolupráce s ASZ v Dubí vznikly personální i odborné kapacity, které městu umožňují samostatné řešení problémů plynoucích z přítomnosti sociálního vyloučení na vysoké úrovni efektivity s dlouhodobým dopadem.

9. Závěr

Město Dubí spolupracuje s ASZ již od roku 2013. Od počátku zde byla **spolupráce velmi dobrá a přístup města k sociálnímu začleňování velmi aktivní**. S ohledem na priority a naplňování strategického plánování byl předmětem evaluace dopad implementace oblastí sociálních služeb Strategického plánu sociálního začleňování na období 2016 – 2018 na lokalitu. Cílem bylo vytvořit ve městě **optimální koordinovanou síť služeb sociální prevence**, které naplní potřeby sociálně vyloučené populace Dubí. K naplnění cíle byla definována opatření, jejichž realizaci jsme v rámci evaluace zkoumali. Bylo zjištěno, že **se podařilo naplnit všechna plánovaná opatření s výjimkou vytvoření systému poradenských aktivit pro pečující osoby a osoby se specifickými zdravotními riziky**, pro něž nebyly nalezeny potřebné (především) personální kapacity.

Před vznikem SPSZ zde kromě NZDM, sociální práce MěÚ a okrajové činnosti drogového terénního programu nefungovaly žádné služby sociální prevence. Během období implementace SPSZ zde díky dvěma projektům podpořeným z KPSVL **vznikl terénní program, sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi, dluhová poradna, stabilizovalo se NZDM** v nových prostorách komunitního centra postaveného s podporou projektu z KPSVL a **rozšířila se služba terénního programu Harm reduction** pro uživatele drog. Postupně také byly **posíleny personální kapacity** sociálních služeb tak, že v současnosti dostatečně odpovídají místní potřebě. Terénní program, SAS a NZDM provozuje organizace Květina, jejíž služby jsou vysoce hodnoceny všemi respondenty výzkumu. **Květina, z.s.** se tak stala hlavním motorem sociálního začleňování a pozitivních změn v této oblasti ve městě.

Sociální služby v roce 2019 získaly nové zázemí v **komunitním centru**, takže jsou v současnosti koncentrovány na jednom místě, a navíc přímo v sociálně vyloučené lokalitě. Tato skutečnost dále podpořila efektivní spolupráci služeb. Aktéři v sociálních službách v Dubí spolupracují na bázi case managementu a moderních přístupů sociální práce, které kladou důraz na vytvoření komplexní podpůrné sítě kolem klienta. Po skončení realizace projektů jsou od roku 2019 terénní program a SAS zařazeny do krajské sítě služeb, NZDM je v síti služeb již od roku 2015. **Zařazení služeb, které v Dubí vznikly díky projektům podpořeným skrze KPSVL, do krajské sítě je zásadním výsledkem spolupráce města a ASZ.** Lze konstatovat, že byly zahrnuty do komunálního plánování právě na základě své činnosti umožněné vznikem projektů.

Z výše uvedeného **je evidentní, že v Dubí byl naplněn cíl, kterým bylo vytvoření optimální sítě služeb pro sociálně vyloučené.** V Dubí jsou nyní kromě služeb azylového a krizového bydlení či nízkoprahového denního centra pro lidi bez domova k dispozici všechny služby sociální prevence, které jsou navíc **poskytovány ve vysoké kvalitě. Síť sociálních služeb je dobře koordinovaná a strategicky plánovaná s ohledem na potřeby města.** K vzájemné koordinaci aktivit sociálních služeb i jiných aktérů slouží **Lokální partnerství** a tzv. **Odborné kolegium** starosty. Obě platformy jsou podle zjištění výzkumu velmi dobře zasíťovány a spolupráce mezi aktéry je považována za vynikající. **Město je zde důležitým činitelem sociálního začleňování,** k problému se staví velmi aktivně a je nápomocno jak při strategickém plánování, tak při podpoře realizace řešení.

Dopady vzniku sítě sociálních služeb a efektivní koordinace úsilí všech místních aktérů jsou patrné na změně stavu sociálního vyloučení, které je sice kvantitativním rozsahem poměrně neměnné, ale zlepšuje se kvalita života jednotlivých sociálně vyloučených či ohrožených sociálním vyloučením. **Zkoumané ukazatele konkrétních dimenzí sociálního vyloučení** (nezaměstnanost, počty příjemců dávek hmotné nouze, kriminalita, výskyt sociálně patologického chování) **i celkového stavu populace města vypovídají o celkovém sociálním vzestupu a zlepšení.**

Z hlediska **naplňování cílů koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám** byla spolupráce města Dubí a ASZ rovněž velmi úspěšná. Při strategickém plánování **byl dodržen princip adresnosti a relevance,** naplánované cíle a opatření vhodně reagovaly na potřeby sociálně vyloučených i města. Také **konzistence** kapacity prováděných opatření s potřebami lokality může být považována za dostatečnou. Realizovaná opatření týkající se oblasti sociálních služeb byla velmi dobře vzájemně **koordinována,** díky vynikající spolupráci partnerů sdružených v Lokálním partnerství je dosahováno **synergických efektů** jednotlivých opatření. Naplnění výše uvedených principů KPSVL je dále podpořeno silným potenciálem udržitelnosti, který je založen na zařazení vzniklých sociálních služeb do krajské sítě.

Seznam schémat:

Schéma 1: Postup při stanovování dopadů intervencí	8
Schéma 2: Strategické cíle, opatření a dopady v oblasti sociálních služeb	22

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Vývoj struktury nezaměstnaných podle délky evidence na ÚP	14
Obrázek 2: Index kriminality a struktura trestných činů v Dubí v roce	17
Obrázek 3: Index kriminality a struktura trestných činů v Dubí v roce 2019	17

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Srovnání počtu příjemců dávek hmotné nouze v Dubí a ORP Teplice mezi lety 2016 -2019	13
Tabulka 2: Srovnání podílu nezaměstnaných osob v jednotlivých územních celcích v letech 2016 a 2019	13
Tabulka 3: Srovnání podílu dlouhodobě nezaměstnaných v letech 2016 a 2018	14
Tabulka 4: Srovnání podílu osob v exekuci v různých územních celcích v letech 2016 - 2018	15
Tabulka 5: Srovnání vývoje indexu kriminality a počtu trestných činů v Obvodním odd. policie Dubí a v ČR (údaje jsou zaokrouhleny na celá čísla)	16
Tabulka 6: Strategické cíle a opatření SPSZ v oblasti sociálních služeb	20
Tabulka 7: Statistiky terénního programu organizace Květina za roky 2016-2019	24
Tabulka 8: Statistiky SAS organizace Květina za roky 2016-2019	25
Tabulka 9: Statistiky NZDM organizace Květina za roky 2016-2019	28
Tabulka 10: Statistiky Terénního programu MěÚ Dubí za roky 2016-2018	31
Tabulka 11: Statistiky terénního programu organizace White light I.	33

Seznam literatury:

- ICL Managment v.o.s.: Město Dubí - Situační analýza formou aplikovaných výzkumů, 2013
ASZ: Situační analýza města Dubí, 2018
Rukověť evaluátora, ASZ 2018
Strategický plán sociálního začleňování Dubí 2016 - 2018